

**Obračun bruto domaćeg proizvoda po institucionalnim sektorima
za period 2010 - 2011 god.
prema metodologiji Sistema nacionalnih računa (ESA'95)**

- Odsjek Nacionalnih računa –

SADRŽAJ:

PREDGOVOR.....	3
1. NACIONALNI RAČUNI.....	4
2.1. Institucionalne jedinice	6
3. SISTEM RAČUNA	15
3.1. Račun proizvodnje	16
3.2. Račun formiranja i raspodjele primarnog dohotka	19
3.3. Račun sekundarne raspodjele i upotrebe dohotka.....	21
3.4. Račun kapitala:.....	23
4. NEFINANSIJSKI SEKTOR (S.11).....	25
4.1. Račun proizvodnje nefinansijskog sektora	30
5. FINANSIJSKI SEKTOR (S.12).....	35
5.1. Račun proizvodnje finansijskog sektora	37
6. SEKTOR DRŽAVE (S.13).....	40
6.1. Račun proizvodnje sektora države	45
7. SEKTOR DOMAĆINSTAVA (S. 14)	46
7.1. Račun proizvodnje sektora domaćinstava.....	57
8. SEKTOR NEPROFITNIH INSTITUCIJA U SLUŽBI DOMAĆINSTAVA (S.15):	60
9. FINANSIJSKE USLUGE INDIREKTNO MJERENE (FISIM).....	61
10. RAČUN PROIZVODNJE ZA UKUPNU EKONOMIJU CRNE GORE	64
PRILOG 1:.....	69
PRILOG 2:.....	72

PREDGOVOR

Izradom ove publikacije nastavljena je praksa obračuna bruto domaćeg proizvoda po institucionalnim sektorima. Namjera je da se pravilno izmjere karakteristike i dinamika crnogorskih ekonomskih sektora u okviru tržišne ekonomije i da se analiziraju dostupni rezultati.

Cilj je da se prikažu doprinosi pojedinih sektora u stvaranju **bruto dodate vrijednosti**, učešće pojedinih sektora u cijeloj ekonomiji, da se vidi broj institucionalnih jedinica po sektorima, učešće pojedinih aktivnosti u pojedinim sektorima, odnos autputa i intermedijalne potrošnje u pojedinim sektorima itd.

Zbog neraspoloživosti podataka napravljen je samo **račun proizvodnje** za Crnu Goru. To je račun koji prikazuje proizvodnju koja je osnovna aktivnost svakog društva, odnosno prikazuje rezultate proizvodnje, kao i upotrebu proizvoda i usluga da bi se ostvarila proizvodnja (intermedijalnu potrošnju). Ovaj račun je dostupan za ekonomiju kao cjelinu i za institucionalne sektore. Bilansna stavka računa proizvodnje za institucionalne sektore je **bruto dodata vrijednost**, a za ekonomiju kao cjelinu **bruto domaći proizvod**.

Šira javnost ovdje će pronaći sva metodološka objašnjenja koja su im potrebna za razumijevanje sistema Nacionalnih računa, dok će stručni i iskusniji čitaoci ovu publikaciju lako povezati sa glavnim međunarodnim konceptima iz ove oblasti poput SNA'93 ili ESA'95.

MONSTAT će i dalje biti posvećen napredovanju u akumuliranju velikog broja informacija i izradi kompletnog seta računa koji će prikazati ukupnu ekonomiju Crne Gore.

1. NACIONALNI RAČUNI

Teško je zamisliti ekonomsku politiku bez pouzdanih makroekonomskih indikatora. Struktura nacionalnih računa prati ekonomsku logiku i upravo zbog toga oni se koriste kao okvir za ekonomsku analizu i ekonomsku politiku. To znači da se sve materijalne vrijednosti posmatraju kroz prihode i rashode, stim da je svaki prihod nečiji rashod, kako pojedinca i preduzeća tako i privrede u cjelini.

Sistem nacionalnih računa je međunarodni standard koji definiše koncepte i varijable, u skladu sa utvrđenom metodologijom, a razvio se iz nekadašnjih procjena nacionalnog bogatstva koje su za cilj imale mjerenje nacionalnog dohotka kao mjere bogatstva. Ovaj sistem sadrži skup računa koji zajedno daju integralnu sliku privrede jedne zemlje i njene aktivnosti.

Propisane su dvije međunarodne metodologije SNA'93 i ESA'95. Takozvana „plava knjiga“ - SNA'93, proizvod je zajedničkog rada najvažnijih međunarodnih ekonomskih organizacija (Eurostat, Međunarodni monetarni fond, OECD, Svjetska banka i Ujedinjene nacije). SNA'93 pruža više teorijski okvir, dok ESA'95 obuhvata i dodatne detalje u cilju približavanja evropskom okruženju i praksi. Države članice Evropske unije imaju zakonsku obavezu poštovanja ESA'95 metodologije u svojoj statističkoj praksi. Nacionalne račune treba shvatiti kao mrežu gdje se naglasak stavlja na cjelinu odnosa u privredi i na brzo reagovanje promjene jedne veličine na ostale veličine u privredi.

Cijela aktivnost odvija se između sledećih sektora: nefinansijska preduzeća, finansijska preduzeća, država, domaćinstva i inostranstvo. Veza između sektora uspostavljena je preko tržišta, a ta tržišta su: tržište dobara i usluga, finansijsko tržište (tržište kapitala i tržište novca) i tržište faktora proizvodnje.

Treba znati šta uključuje sektor preduzeća kao i koji kriterijumi se koriste za razvrstavanje neke institucionalne jedinice u taj sektor? Šta je zajedničko za sve institucionalne jedinice koje se svrstavaju u dati sektor, koji su tokovi formiranja sredstava a koji upotrebe sredstava datog sektora?

Odgovore na ova i mnoga druga pitanja treba imati i razumjeti. To će se, ako ne u potpunosti onda barem djelimično, postići čitanjem ove publikacije.

U izradi nacionalnih računa polazi se od transakcija i transfera preko kojih se odvija praktičan ekonomski život, a koje se odvijaju na integralnom tržištu. Integralno tržište, kao i svako drugo tržište, je nevidljivo i sastoji se od: tržišta roba i usluga, tržišta novca, tržišta rada i tržišta valuta. Informacionu osnovu u izradi nacionalnih računa predstavlja poslovno računovodstvo, koje obuhvata sve transakcije nastale kao rezultat poslovanja preduzeća. Nastale transakcije evidentiraju se na posebnim kontima uz poštovanje principa dvojnog knjigovodstva, a na bazi tih konta sastavljaju se finansijski izvještaji tj.završni računi preduzeća. Finansijski izvještaji služe za izradu ekonomskih računa preduzeća. Osnovni ekonomski računi tj. račun proizvodnje i dodate vrijednosti, račun raspodjele i račun štednje svakog preduzeća jeste osnova za izradu ekonomskih računa sektora, a oni su dalje osnova za izradu nacionalnih računa.

2. INSTITUCIONALNE JEDINICE I SEKTORI

Sistem nacionalnih računa je međunarodno usvojeni standard koji polazi od šireg koncepta proizvodnje koja se odvija u institucionalnim jedinicama. Rezidentne institucionalne jedinice formiraju nacionalnu ekonomiju, koja se dalje dijeli na institucionalne sektore nastale grupisanjem rezidentnih institucionalnih jedinica po funkcionalnom principu.

2.1. *Institucionalne jedinice*

Sistem nacionalnih računa zasnovan je na jedinstvenim principima koji mu obezbjeđuju konzistentnost u pojmovnom i klasifikacionom smislu. Sistem prati aktivnost institucionalnih jedinica grupišući ih u sektore koristeći standardnu klasifikaciju djelatnosti KD, koja je usklađena sa NACE Rev.2¹klasifikacijom.

Da bi Sistem nacionalnih računa mogao što potpunije i detaljnije da prikaže ogroman broj ekonomskih aktivnosti koje se stalno i/ili povremeno objavljuju, neophodno je prvo definisati institucionalne jedinice koje obavljaju ekonomske transakcije u zemlji.

Institucionalne jedinice se definišu kao ekonomski subjekti koji posjeduju sopstvenu imovinu, preuzimaju obaveze i učestvuju u ekonomskim aktivnostima i transakcijama sa drugim subjektima.

Obilježja institucionalnih jedinica su:

- a) sposobnost posjedovanja imovine i učešće u razmjeni sa ostalim institucionalnim jedinicama;
- b) sposobnost donosenja ekonomskih odluka, učestvovanje u ekonomskim aktivnostima i snošenje odgovornosti za svoje akcije;
- c) mogućnost preuzimanja obaveza i svih finansijskih i nefinansijskih zaduživanja;
- d) sposobnost i mogućnost popunjavanja računa i tabela koje su neophodne za potrebe nacionalnog računovodstva.

---

¹ Statistička klasifikacija ekonomskih aktivnosti Evropske Zajednice (Statistical Classification of economic activities in the European Community)

Prema tome da li su usmjerene na stvaranje profita institucionalne jedinice se dijele na profitne i neprofitne.

Profitne institucionalne jedinice su zakonski entiteti koji su formirani da bi proizvođači robe i usluge ostvarivali profit koji pripada njihovim vlasnicima. Profitne tržišne institucionalne jedinice plasiraju robu na tržištu po ekonomski značajnim cijenama. Ekonomski značajne cijene su one koje imaju značajan uticaj na količine koje su proizvođači spremni da ponude i na količine koje su kupci spremni da kupe.

Neprofitne institucionalne jedinice su zakonski entiteti formirani da bi proizvodili robe ili pružali usluge. Za razliku od profitnih institucionalnih jedinica koje ostvaruju profit svojim vlasnicima ove jedinice to ne ostvaruju. One se dijele na: one koje su uključene u proizvodnju za tržište i zovu se neprofitne tržišne institucionalne jedinice i one koje proizvode netržišne robe i usluge i zovu se neprofitne netržišne institucionalne jedinice.

Sa druge strane neprofitne netržišne institucionalne jedinice plasiraju robe i usluge na tržište besplatno ili po cijenama koje nijesu ekonomski značajne. Glavni izvor prihoda ovih jedinica jeste prihod od pretplate od strane njihovih članova ili transferi ili donacije od strane trećih lica uključujući i državu. Neprofitne netržišne institucionalne jedinice se mogu podijeliti u dvije osnovne grupe:

- a) neprofitne netržišne institucionalne jedinice koje su kontrolisane i finansirane od strane države i
- b) neprofitne netržišne institucionalne jedinice koje pružaju netržišne proizvode i usluge domaćinstvima, a koje se uglavnom finansiraju transferima ili donacijama od strane trećih lica.

Državne institucionalne jedinice su zakonski entiteti formirani u političkim procesima koji imaju zakonodavnu, sudsku i izvršnu vlast nad drugim institucionalnim jedinicama u zemlji.

Institucionalne jedinice koje su rezidenti ekonomske teritorije Crne Gore formiraju nacionalnu ekonomiju. Rezidentne jedinice čine ukupnu ekonomiju zemlje. Rezidentnost nije zasnovana na nacionalnom ili pravnom kriterijumu već na ekonomskom. Za institucionalnu jedinicu se

kaže da je rezidentna jedinica ako ima centar ekonomskog interesa na ekonomskoj teritoriji zemlje.

Ekonomska teritorija zemlje obuhvata:

- a) geografsku teritoriju kojom upravlja vlada u okviru koje se ljudi, robe i kapital slobodno kreću;
- b) slobodne zone, uključujući skladišta i fabrike, pod kontrolom carine;
- c) vazdušni prostor, teritorijalne vode i kontinentalni pojas u međunarodnim vodama nad kojima zemlja ima isključiva prava ili nad kojima ima prava da vrši ulov ribe ili eksploataciju goriva i minerala;
- d) teritorijalne enklave u inostranstvu (jasno označena područja koja se nalaze u drugim zemljama, koje koriste državni organi i agencije zemlje u skladu sa međunarodnim ugovorima ili dogovorima između država – ambasade, konzulati, vojne baze, naučne baze itd.).

Ekonomska teritorija zemlje ne obuhvata eksteritorijalne enklave odnosno djelove svoje geografske teritorije koje koriste državni organi i agencije drugih zemalja, Evropske unije ili međunarodnih organizacija po međunarodnim ugovorima ili dogovorima između zemalja.

Nerezidentne jedinice ne pripadaju ukupnoj ekonomiji. One nerezidentne jedinice koje su angažovane u transakcijama sa rezidentnim institucionalnim jedinicama ili imaju druge ekonomske veze sa rezidentnim jedinicama čine sektor inostranstva. Vlasnici nerezidentne institucionalne jedinice mogu biti i rezidenti zemlje za koju je ta jedinica nerezident.

Institucionalne jedinice po funkcionalnom principu (prema aktivnosti i funkciji koju obavljaju) grupišu se u pet nacionalnih sektora i to:

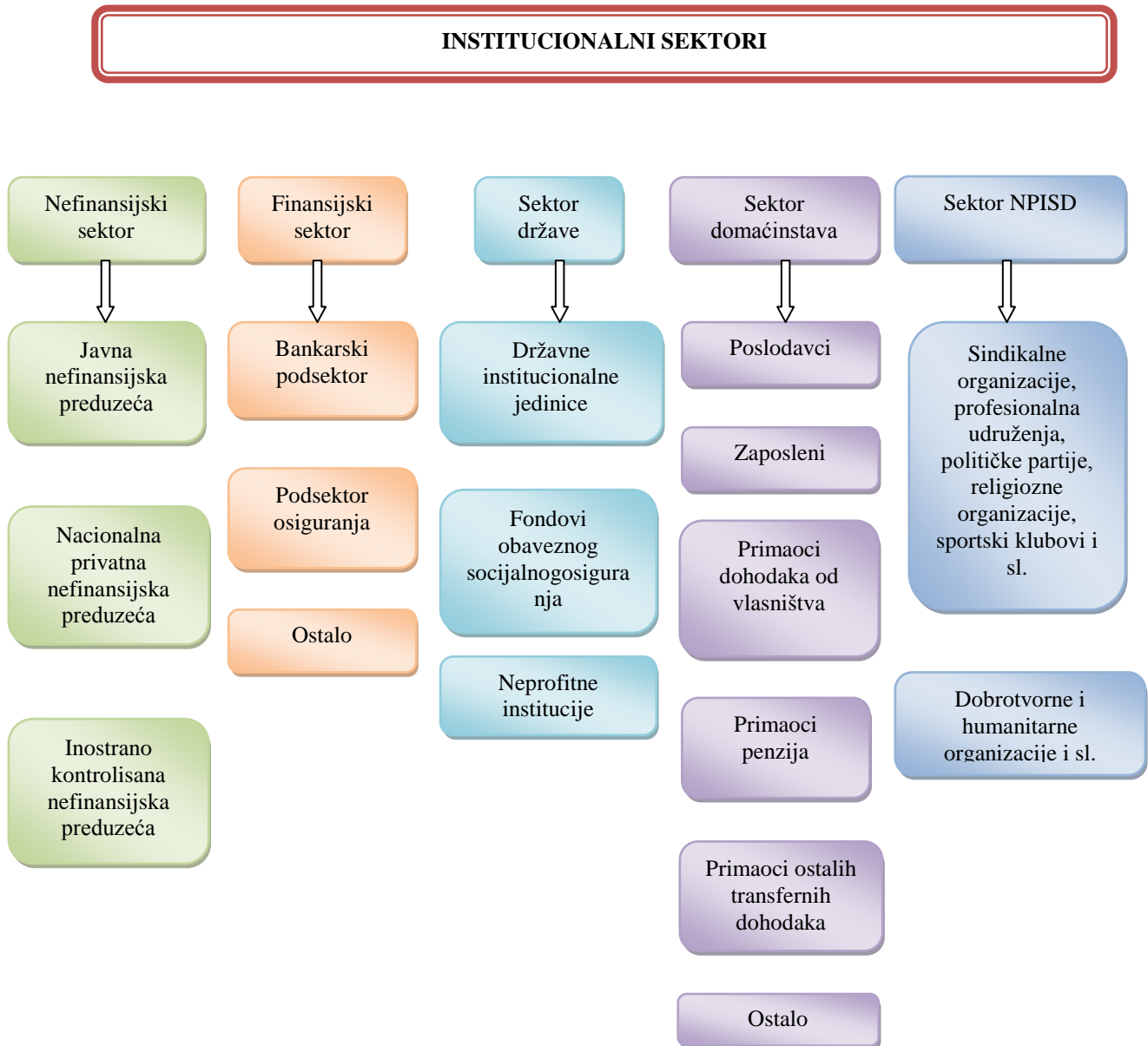
- nefinansijski sektor;
- finansijski sektor;
- sektor države;
- sektor domaćinstava;
- sektor neprofitnih institucija u službi domaćinstava (NPISD).

Pored navedenih rezidentnih institucionalnih jedinica koje formiraju nacionalnu ekonomiju, postoje i nerezidentne institucionalne jedinice koje stupaju u neke transakcije i veze sa rezidentnim jedinicama i koje formiraju jedan poseban sektor inostranstvo.

Nemoguće je da se posebno razmatraju pojedinačne institucionalne jedinice već moraju biti kombinovane u grupe nazvane institucionalnim sektorima ili prosto sektori, od kojih su neke podijeljene u podsektore.

Grafikon 1: Institucionalne jedinice i sektori u skladu sa ESA '95 metodologijom

Svaki od sektora i podsektora čine grupe institucionalnih jedinica koje imaju sličnu vrstu ekonomskog ponašanja. Institucionalne jedinice su grupisane u sektore na osnovu vrste proizvodnje kojom se bave i u zavisnosti od njihove osnovne djelatnosti i funkcije. Sektor je podijeljen na podsektore u skladu sa kriterijumima koji su relevantni za taj sektor, što omogućava precizniji opis ekonomskog ponašanja institucionalnih jedinica.

Računi sektora i podsektora evidentiraju sve aktivnosti, bez obzira da li se radi o osnovnim ili sekundarnim aktivnostima institucionalnih jedinica. Svaka institucionalna jedinica pripada samo jednom sektoru ili podsektoru.

Kada je osnovna funkcija institucionalne jedinice proizvodnja roba i usluga, pri odlučivanju o sektoru kojem bi trebalo da pripada treba razlikovati prije svega vrste proizvođača koji postoje u ESA'95:

- a) tržišni proizvođači;
- b) proizvođači za sopstvenu finalnu upotrebu;
- c) ne-tržišni proizvođači.

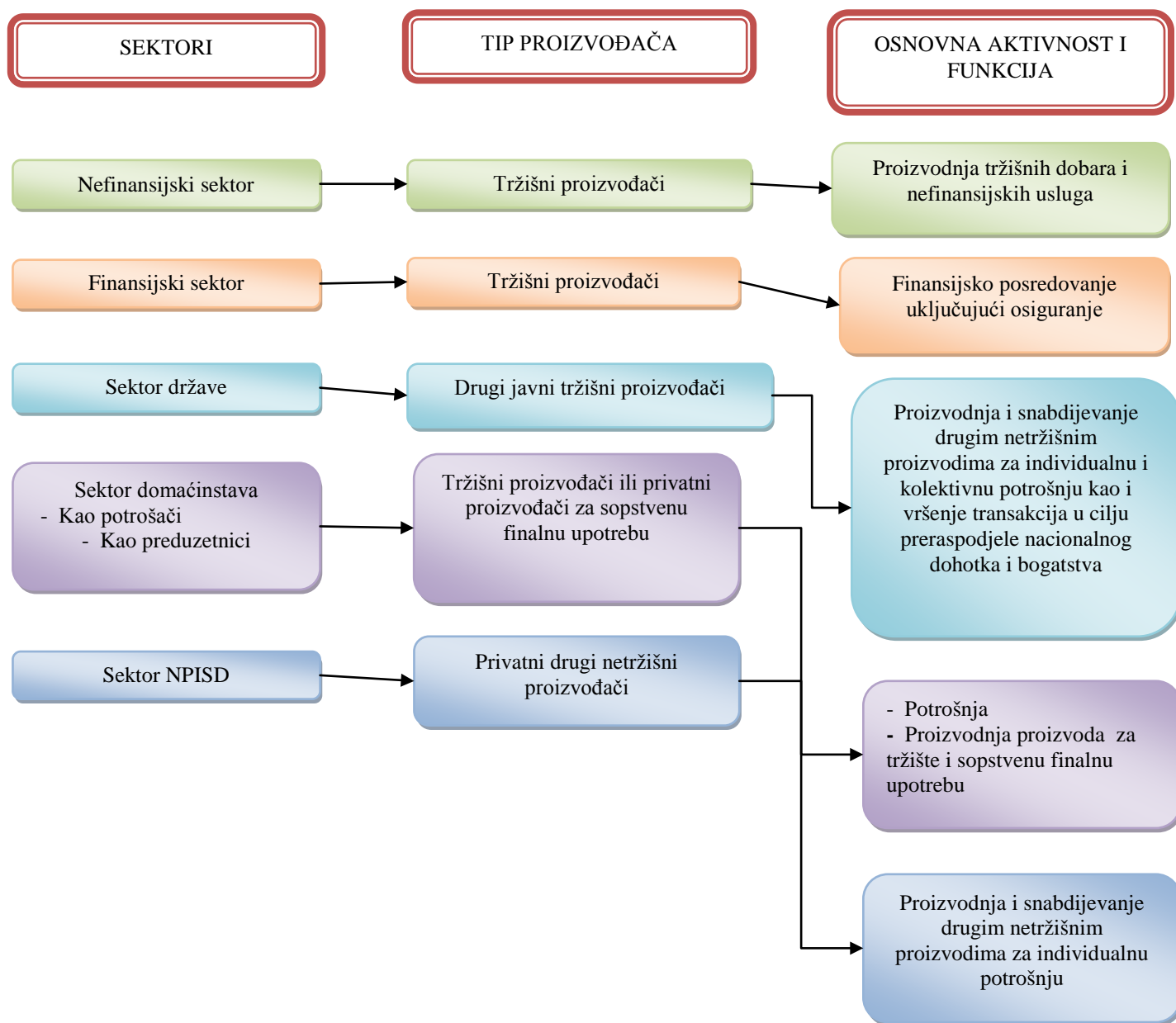
Institucionalne jedinice koje su tržišni proizvođači svrstane su po sektorima:

- a) ne-finansijske korporacije (S.11);
- b) finansijske korporacije (S.12) ili
- c) domaćinstva (S.14).

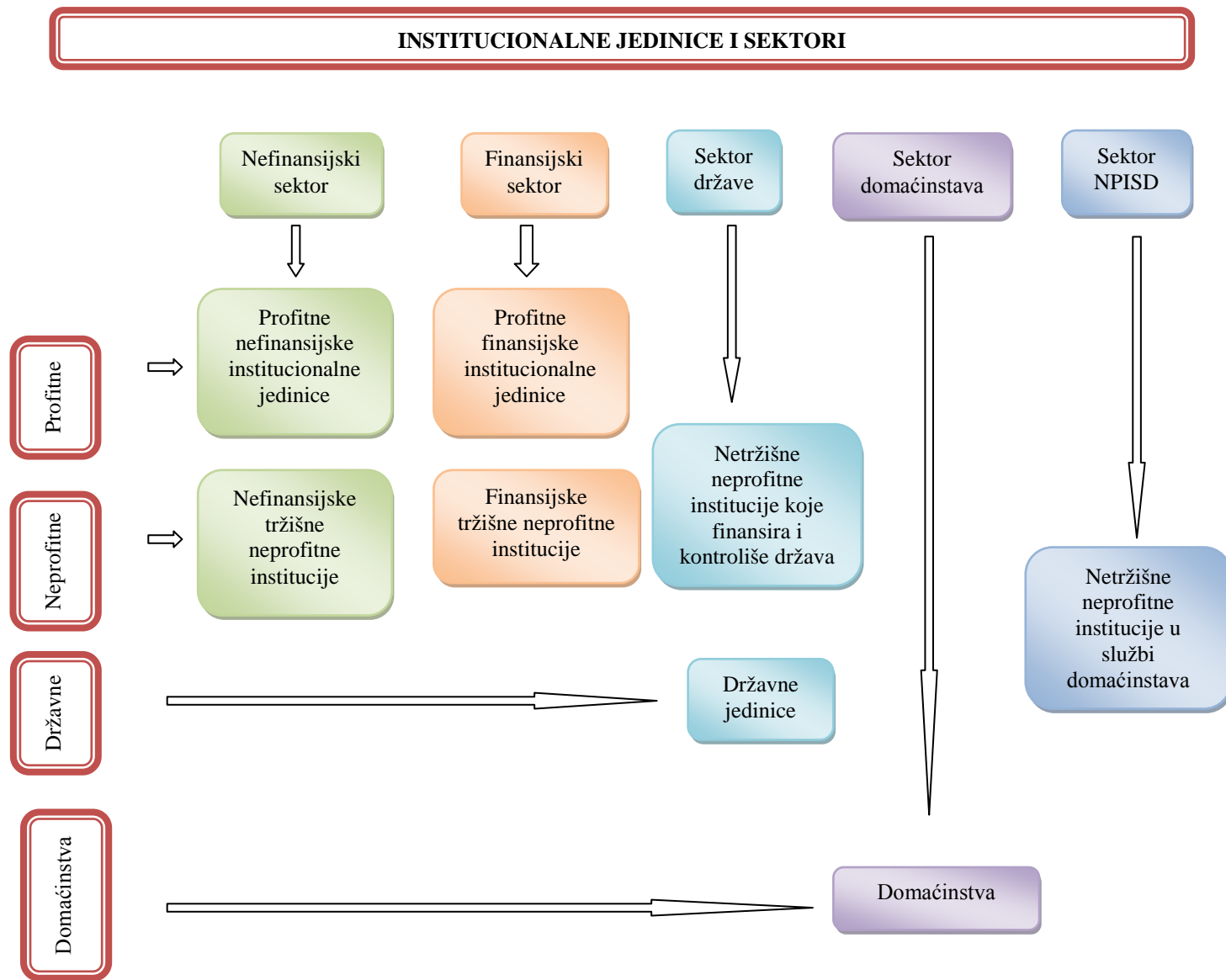
Institucionalne jedinice koje su proizvođači za sopstvenu finalnu upotrebu svrstavaju se u Sektor domaćinstava (S.14) zajedno sa preduzećima bez pravnog statusa a koja su u vlasništvu domaćinstava. Institucionalne jedinice koje su netržišni proizvođači svrstane su u Sektor države (S.13) ili Sektor neprofitnih ustanova koja služe domaćinstvima (S.15).

Ostatak svijeta ili Sektor inostranstva (S.2) čine grupisane institucionalne jedinice kojese ne odlikuju sličnim ciljevima i vrstom ponašanja tj. grupiše nerezidentne institucionalne jedinice ukoliko one obavljaju transakcije sa rezidentnim institucionalnim jedinicama.

Grafikon 2: Podjela prema tipu proizvođača, osnovnim aktivnostima i funkcijama

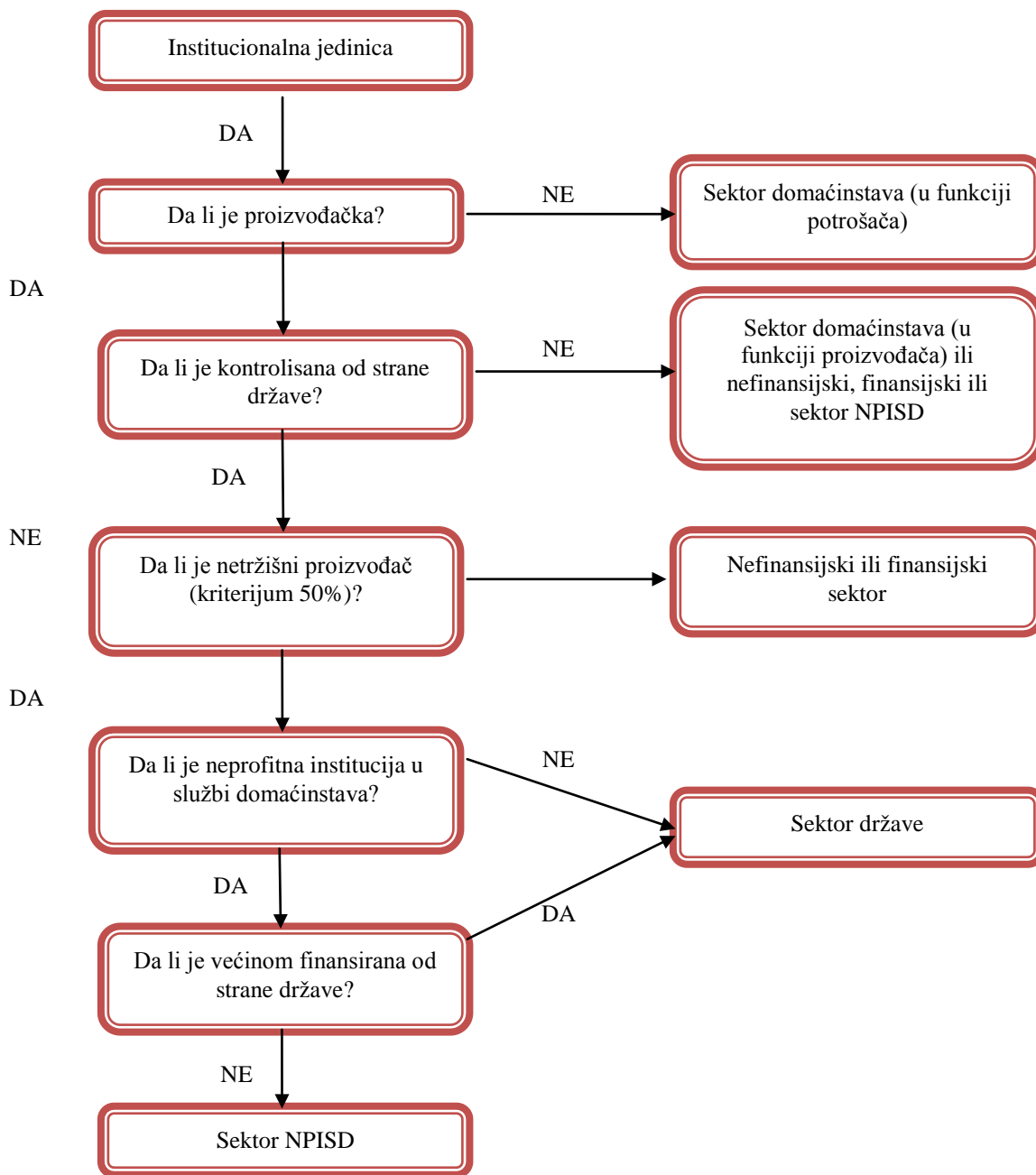

Grafikon3:Matrični prikaz institucionalnih jedinica i sektora

Za sve nacionalne institucionalne sektore se formira cijeli skup računa. To znači da pored skupa računa za naciju kao cjelinu takav isti skup računa postoji i za sektore. Za sektor inostranstva se formiraju samo neki računi zbog njegove specifičnosti.

Grafikon 4: Algoritamski prikaz sektorizacije institucionalnih jedinica: Drvo za razvrstavanje institucionalnih jedinica u institucionalne sektore

3. SISTEM RAČUNA

Sistem računa dijeli se na tri osnovne grupe:

- račun tekućih transakcija (račun proizvodnje i račun distribucije i upotrebe dohotka);
- račun akumulacije (račun kapitala, finansijski račun, račun ostalih promjena u obimu imovine);
- bilans stanja imovine (početni bilans stanja, promjene u bilansu stanja i završni bilans stanja).

Pet je osnovnih računa:

- Račun proizvodnje;
- Račun raspodjele i upotrebe dohotka;
- Kapitalni račun;
- Bilans stanja imovine;
- Račun sektora inostranstva.

Povezanost računa sektora i ukupne privrede možemo prikazati tabelarno, gdje je po sredini zaglavlja kolona: transakcije, bilansne stavke imovine i obaveza. Sa lijeve i desne strane od te kolone nalaze se iste kolone: inostranstvo, ukupna ekonomija i institucionalni sektori. Lijeva strana pokazuje prihode, a desna rashode.

Tabela 1: Prikaz povezanosti računa i sektora

Inostranstvo	Ukupna ekonomija	Institucionalni sektori	Transakcije Bilansne stavke Imovina i obaveze	Institucionalni sektori	Ukupna ekonomija	Inostranstvo
UPOTREBA			TEKUĆI RAČUNI	IZVORI		
PROMJENE U IMOVINI			RAČUNI AKUMULACIJE	PROMJENE U OBAVEZAMA I SOPSTVENOJ IMOVINI (KAPITALU)		
IMOVINA			BILANSI STANJA I IMOVINE	OBAVEZA I SOPSTVENA IMOVINA (KAPITAL)		

Tekući računi odnose se na proizvodnju (Račun 1) i raspodjelu i upotrebu dohotka (Račun 2), zatim akumulaciju (Račun kapitala ili Račun 3), zatim stanje na početku i kraju (Račun

4Bilans stanja) i odnosi sa inostranstvom (Račun 5-račun sektora inostranstvo). Svi ovi računi proizilaze iz osnovnog “nultog“ računa-računa dobara i usluga.

Na desnoj strani računa tekućih transakcija evidentiraju se izvori gdje se prikazuju transakcije koje uvećavaju ekonomske vrijednosti jedinica ili sektora. Suprotno, na lijevoj strani evidentira se upotreba sredstava, gdje se prikazuju transakcije koje umanjuju ekonomske vrijednosti jedinica ili sektora.

Kod računa akumulacije i bilansa stanja imovine, desna strana računa prikazuje promjene u dugovanjima i neto vrijednostima, a lijeva strana promjene u fondovima. Računi akumulacije prikazuju promjene u određenim vremenskim periodima, a računi bilansa stanja promjene u određenim tačkama u vremenu.

Svaki račun sadrži bilansnu stavku koja predstavlja razliku između desne i lijeve strane računa. Bilansna stavka se nalazi na lijevoj strani računa i ona zatvara račun. Bilansna stavka se sa jednog računa prenosi na drugi, odnosno sledeći račun u nizu računa i ujedno je prva stavka na desnoj strani sledećeg računa. Shodno tome, svaka bilansna stavka zatvara jedan račun, a u isto vrijeme otvara drugi (sledeći) račun, obezbeđujući povezanost računa u jednu cjelinu.

3.1. Račun proizvodnje

Račun proizvodnje prvi je u setu računa i odnosi se na transakcije vezane za proizvodni proces. Prvi sektorski račun – račun proizvodnje - ujedno je i najznačajniji, jer služi za obračun bruto domaćeg proizvoda. Račun ima tri stavke: **bruto vrijednost proizvodnje (autput), intermedijalna potrošnja** i bilansna stavka - **bruto dodata vrijednost**, koja predstavlja razliku između bruto vrijednosti proizvodnje i intermedijalne potrošnje.

Proizvodnja označava proces ili obradu, a autput je rezultat te proizvodnje. Autput se sastoji od svih proizvoda i usluga proizvedenih u obračunskom (referentnom) periodu unutar granica proizvodnje. Po konceptu SNA'93, aktivnosti koje su u granicama proizvodnje su:

- a) proizvodnja proizvoda i usluga koji se isporučuju osim njihovom proizvođaču i drugim jedinicama u sektoru;
- b) proizvodnja proizvoda za sopstvenu upotrebu koji ostaju njihovim proizvođačima ili za finalnu potrošnju ili za investiranje;
- c) proizvodnja stambenih usluga za sopstveni račun koje proizvode vlasnici stanova koji u njima stanuju;
- d) proizvodnja domaćih i ličnih usluga za sopstveni račun koje pruža plaćeno domaće osoblje.

Drugim riječima, proizvodnju čine:

- a) tržišna proizvodnja;
- b) proizvodnja proizvoda za sopstvenu finalnu upotrebu, tj. sopstvene bruto investicije u osnovna sredstva (uključuje i proizvodnju proizvoda za vlastitu finalnu potrošnju, ali samo u sektoru domaćinstava);
- c) ostala netržišna proizvodnja (isporučuje se jedinicama besplatno ili po cijenama koje nijesu ekonomski značajne).

Tržišna proizvodnja odnosi se na proizvodnju roba i usluga koje se prodaju na tržištu po ekonomski značajnim cijenama ili se njihova prodaja planira u neposrednoj budućnosti.

SNA'93 definiše cijene kao ekonomski značajne, ako imaju značajan uticaj na količine koje su proizvođači spremni da prodaju, i na količine koje kupci žele da kupe. ESA'95 definiše da se autput prodaje po ekonomski značajnim cijenama samo kada se više od 50% proizvodnih troškova pokriva prodajom.

Na desnoj strani računa proizvodnje, odnosno na strani izvora, bilježi se vrijednost tržišne proizvodnje.

Tržišna proizvodnja se vrednuje u osnovnim cijenama ili u proizvođačkim cijenama u slučaju kada vrednovanje u osnovnim cijenama nije moguće.

Osnovna cijena je cijena koju dobija proizvođač od kupca za jedinicu proizvoda ili usluge umanjena za porez na proizvode i uvećana za cjelokupni iznos subvencija na proizvode. Osnovna cijena ne uključuje transportne troškove nastale transportovanjem proizvoda van proizvođačkog pogona.

Proizvođačka cijena je cijena koju dobija proizvođač od kupca za jedinicu proizvoda ili usluge uvećana za poreze na proizvode i umanjene za porez na dodatu vrijednost. Proizvođačka cijena ne uključuje transportne troškove nastale transportovanjem proizvoda van proizvođačkog pogona.

Na lijevoj strani računa proizvodnje nefinansijskog sektora odnosno na strani upotrebe bilježi se vrijednost intermedijalne potrošnje.

Intermedijalna potrošnja se vrednuje u kupovnim cijenama. Kupovna cijena je cijena koju plaća kupac prilikom kupovine proizvoda i usluga uvećana za transportne troškove i umanjena za iznos povratnog poreza na dodatu vrijednost.

Razlika između bruto vrijednosti proizvodnje i intermedijalne potrošnje jeste bruto dodata vrijednost. To je bilansna stavka koja zatvara proizvodni račun i otvara sledeći račun tj. račun primarne raspodjele i alokacije dohotka.

Račun proizvodnje

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	...	P.1 Proizvodnja	...
		<i>P.11 Tržišna proizvodnja</i>	...
		<i>P.13 Ostala netržišna proizvodnja</i>	...
		D.2 Porezi na proizvodnju	
		<i>D.21 Porezi na proizvode</i>	...
		<i>D.211 Porez na dodatu vrijednost (PDV)</i>	...
		<i>D.212 Porezi i dažbine na uvoz isključujući PDV</i>	...
		<i>D.214 Porezi na proizvode isključujući PDV i poreze na uvoz</i>	...
		<i>D.29 Ostali porezi na proizvodnju</i>	...
		D.3 Subvencije na proizvodnju	...
		<i>D.31 Subvencije na proizvode</i>	...
		<i>D.311 Subvencije na uvoz</i>	...
		<i>D.319 Ostale subvencije na proizvode</i>	...
		<i>D.39 Ostale subvencije na proizvodnju</i>	...
B.1.g Bruto dodata vrijednost	...		
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i>	...		
B.1.n Neto dodata vrijednost	...		

3.2. Račun formiranja i raspodjele primarnog dohotka

Račun primarne raspodjele dohotka prikazuje raspodjelu primarnih dohodaka između institucionalnih jedinica i sektora. Primarni dohoci su dohoci koji nastaju u institucionalnim jedinicama kao posljedica njihovog uključenja u proces proizvodnje ili vlasništva nad imovinom koja se koristi u proizvodne svrhe.

Primarni dohoci koji nastaju pozamljivanjem i iznajmljivanjem finansijskih i materijalnih neproizvedenih sredstava (zemljište), drugim jedinicama za potrebe njihove proizvodnje, nazivaju se vlasnički dohoci.

Račun raspodjele primarnog dohotka sastoji se od dva dijela:

- račun formiranja dohotka i
- račun primarne raspodjele dohotka

Račun formiranja dohotka pokazuje kako se primarni dohodak stvara. Na strani izvora se nalazi bruto dodata vrijednost, a na strani upotrebe se prikazuje kako se bruto dodata vrijednost raspoređuje (bruto dodata vrijednost se raspoređuje na: naknade zaposlenima i poreze umanjene za subvencije na proizvodnju koji se plaćaju ili primaju kao rezultat obavljanja proizvodnje. Porez na proizvodnju ne uključuje porez na dohodak poslodavca i zaposlenih). Poslovni višak je bilansna stavka računa formiranja dohotka.

Račun formiranja primarnog dohotka

Upotreba	Izvori
<i>D.1 Naknade zaposlenima</i> ...	B.1.g Bruto dodata vrijednost ...
<i>D.11 Zarade i plate</i> ...	
<i>D.12 Socijalni doprinosi poslodavaca</i> ...	
<i>D.2 Porezi na proizvodnju</i> ...	
<i>D.3 Subvencije na proizvodnju</i> ...	
B.2g Bruto poslovni višak ...	
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i> ...	
B.2n Neto poslovni višak	

Račun raspodjele primarnog dohotka odnosi se na rezidentne institucionalne jedinice ili sektore kao primaocce primarnog dohotka, a ne kao proizvođače čija aktivnost stvara primarni dohodak. Račun uključuje iznose dohotka od vlasništva koje potražuju i duguju institucionalne jedinice ili sektori.

Ovaj račun je moguće podijeliti na dva podračuna:

- a) formiranje preduzetničkog dohotka (sabiranje svih tipova prihoda od kojih se sastoji ukupna naknada preduzetnika, kao što su mješoviti dohoci, poslovni višak itd.) i
- b) račun raspodjele primarnog dohotka.

Glavni tipovi prihoda koji su obuhvaćeni primarnom raspodjelom su:

- a) naknade zaposlenima (tj. zarade i plate, bruto društveni doprinosi i porez na prihod);
- b) porezi umanjene za subvencije na proizvodnju;
- c) poslovni višak ili mješoviti dohodak;

- d) prihodi od imovine (uključujući kamate, dividende i druge prihode koji su rezultat vlasništva nad finansijskom imovinom, zakupnine od nekretnina ili zemljišta, objekata itd.).

Razlika između ukupne vrijednosti potraživanja i obaveza za dohodak od vlasništva nerezidentima naziva se dohodak iz inostranstva odnosno bruto nacionalni dohodak.

Račun raspodjele primarnog dohotka

Upotreba		Izvori	
<i>D.4 Dohodak od vlasništva</i>	...	B.2 Bruto poslovni višak	
<i>D.41 Kamate</i>	...	<i>D.1 Naknade zaposlenima</i>	...
<i>D.42 Distributivni dohodak od korporacija</i>	...	<i>D.11 Zarade i plate</i>	...
<i>D.43 Zarade po osnovu reinvestiranja</i>	...	<i>D.12 Socijalni doprinosi poslodavaca</i>	...
<i>D.45 Renta</i>	...	<i>D.2 Porezi na proizvodnju</i>	...
		<i>D.3 Subvencije na proizvodnju</i>	...
		<i>D.4 Dohodak od vlasništva</i>	...
		<i>D.41 Kamate</i>	...
		<i>D.42 Distributivni dohodak od korporacija</i>	...
		<i>D.43 Zarade po osnovu reinvestiranja</i>	...
		<i>D.44 Dohodak po osnovu osiguranja</i>	...
		<i>D.45 Renta</i>	...
B.5.g Bruto nacionalni dohodak			
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i>	...		
B.5.n Neto nacionalni dohodak			

3.3. Račun sekundarne raspodjele i upotrebe dohotka

Račun sekundarne raspodjele dohotka prikazuje kako se bruto nacionalni dohodak transformiše u raspoloživi dohodak na osnovu tekućih transfera, koji mogu biti u novcu i naturi. Na strani izvora su primljeni tekući transferi, a na strani upotrebe plaćeni transferi. Transferi su jednostrane transakcije gdje jedna institucionalna jedinica obezbjeđuje

proizvode i usluge drugoj institucionalnoj jedinici bez povratne nadoknade u novcu i/ili naturi. Transferi mogu biti tekući ili transferi kapitala.

Kapitalni transferi su jednostrane transakcije u kojima se prenose vlasnička prava ili obaveze na drugu institucionalnu jedinicu bez ikakve povratne nadoknade. Transferi koji nemaju status kapitalnih transfera označavaju kao tekući transferi.

Postoje tri vrste tekućih transfera:

- tekući transferi dohotka;
- socijalni doprinosi i davanja;
- ostali tekući transferi.

Na lijevoj strani računase evidentiraju transferna davanja a na desnoj transferna primanja.

Račun sekundarne raspodjele dohotka

Upotreba	Izvori
<i>D.5 Tekući porezi</i> ... <i>D.61 Socijalni doprinosi</i> ... <i>D.62 Ostali socijalni doprinosi izuzev socijalnih davanja u naturi</i> ... <i>D.7 Ostali tekući transferi</i> ...	B.5. Bruto nacionalni dohodak <i>D.5 Tekući porezi</i> ... <i>D.61 Socijalni doprinosi</i> ... <i>D.611 Stvarni socijalni doprinosi</i> ... <i>D.612 Imputirani socijalni doprinosi</i> ... <i>D.7 Ostali tekući transferi</i> ...
B.6 Bruto raspoloživi dohodak	

Račun upotrebe dohotka prikazuje kako se bruto raspoloživi dohodak domaćinstava, države i neprofitnih institucija koji uslužuju domaćinstva, koristi za finalnu potrošnju i štednju. Štednja je bilansirajuća stavka koja zatvara račune dohotka i koja povezuje račune sa računima akumulacije. Štednja je razlika između bruto raspoloživog dohotka i sredstava upotrijebljenih za finalnu potrošnju. Finalna potrošnja se sastoji od rashoda za individualnu potrošnju i rashoda za kolektivnu potrošnju.

Nefinansijski i finansijski sektor nemaju finalnu potrošnju i zato je njihov raspoloživi dohodak jednak štednji.

Račun upotrebe dohotka		Izvori
Upotreba		
<i>P.3 Stvarna finalna potrošnja</i> ...		B.6 Bruto raspoloživi dohodak
<i>P.31 Stvarna individualna finalna potrošnja</i> ...		
<i>P.32 Stvarna kolektivna finalna potrošnja</i> ...		
<i>D.8 Prilagođeni dohodak za promjene u imovini domaćinstava u penzionim fondovima</i> ...		
B.8g Bruto štednja		
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i> ...		
B.8n Neto štednja		

3.4. Račun kapitala:

Račun kapitala je prvi u nizu računa akumulacije i prikazuje vrijednost raspoloživih nefinansijskih sredstava rezidentnih institucionalnih jedinica koje učestvuju u transakcijama i prikazuju promjene u neto vrijednostima koje su nastale kao posljedica štednje ili kapitalnih transfera.

Svrha računa kapitala jeste evidentiranje svih promjena vrijednosti nefinansijske imovine. Nefinansijska imovina je rezultat uvećanja ili smanjenja njene ukupne vrijednosti prilikom obavljanja transakcija međuinstitucionalnih jedinica. Takođe, svrha računa kapitala je prikaz formiranja neto vrijednosti nefinansijske imovine u skladu sa formiranjem nivoa štednje i kapitalnih transfera. Kapitalni transferi su transakcije kojima se prenose vlasnička prava ili obaveze na drugu institucionalnu jedinicu bez povratne nadoknade.

Račun ne evidentira one promjene u vrijednosti nefinansijske imovine koja je u posjedu institucionalnih jedinica a koje nijesu rezultat neke transakcije ostvarene između institucionalnih jedinica.

Na lijevoj strani računa kapitala evidentiraju se sredstva koja se mogu kupiti ili prodati, povećati ili smanjiti putem kapitalnih transfera, trampe ili proizvodnje za vlastitu upotrebu. Vrijednost aktive koja nije kupljena ili prodana se mora procijeniti.

Na desnoj strani računa kapitala evidentiraju se izvori raspoloživi za akumuliranje imovine. Kapitalni transferi upućeni drugim institucionalnim jedinicama evidentiraju se sa negativnim predznakom.

Račun kapitala

Promjene u sredstvima	Promjene u obavezama
<i>P.51 Bruto investicije u osnovna sredstva ...</i>	B.8n Neto štednja
<i>K.1 Potrošnja osnovnih fondova (-) ...</i>	<i>D.9 Kapitalni transferi, primljeni ...</i>
<i>P.52 Promjene u zalihama ...</i>	<i>D.91 Porezi na kapital ...</i>
<i>K.2 Neto sticanje neproizvedene</i>	<i>D.92 Investicione dotacije ...</i>
<i>nefinansijskih sredstava ...</i>	<i>D.99 Ostali kapitalni transferi ...</i>
<i>K.21 Neto sticanje zemljišta i ostalih</i>	<i>D.9 Kapitalni transferi, dati (-) ...</i>
<i>materijalnih neproizvedenih sredstava ...</i>	<i>D.91 Porezi na kapital (-) ...</i>
<i>K.22 Neto sticanje nematerijalnih</i>	<i>D.92 Investicione dotacije (-) ...</i>
<i>sredstava ...</i>	<i>D.99 Ostali kapitalni transferi (-) ...</i>
B.9 Neto pozajmice/zaduženja	B.10.1 Promjene u neto bogatstvu usled promjena u štednji i kapitalnim transferima

4. NEFINANSIJSKI SEKTOR (S.11)

Po broju institucionalnih jedinica i učešću u bruto dodatoj vrijednosti ukupne ekonomije nefinansijski sektor je najznačajniji sektor. Sva rezidentna preduzeća i kvazi-preduzeća spadaju u ovaj sektor u koji su uključene i neprofitne organizacije koje se bave proizvodnjom proizvoda i usluga namijenjenih tržištu. U ovaj sektor su pored rezidentnih preduzeća i kvazi preduzeća, uključene i neprofitne organizacije koje se bave proizvodnjom proizvoda i usluga namijenjenih tržištu.

Nefinansijski korporativni sektor obuhvata sledeće institucionalne jedinice:

- privatna i javna preduzeća (njihova primarna djelatnost je proizvodnja proizvoda i nefinansijskih usluga);
- udruženja i partnerstva (kao nezavisna pravna lica koja su tržišni proizvođači, a čija je primarna djelatnost proizvodnja proizvoda i nefinansijskih usluga);
- javna preduzeća koja imaju status nezavisnog pravnog lica i koja se bave tržišnom proizvodnjom proizvoda i nefinansijskih usluga (više od 50% troškova je pokriveno prihodima);
- holding preduzeća (koja se bave tržišnom proizvodnjom proizvoda i nefinansijskih usluga);
- neprofitne institucionalne jedinice koje plasiraju proizvode i usluge na tržište po ekonomski značajnim cijenama.

Nefinansijski sektor je podijeljen u tri podsektora:

- a) javne nefinansijske korporacije;
- b) nacionalna privatne nefinansijske korporacije;
- c) inostrano kontrolisane nefinansijske korporacije.

Podsektor javnih nefinansijskih korporacija se sastoji od svih nefinansijskih korporacija koje su u vlasništvu države i koje su kontrolisane od strane države.

Podsektor nacionalnih privatnih nefinansijskih korporacija se sastoji od svih nefinansijskih korporacija koje nijesu kontrolisane od strane države ili nerezidentnih institucionalnih

jedinica. U navedeni podsektor se uključuju sve neprofitne institucije koje pripadaju nefinansijskom korporativnom sektoru. Tržišne neprofitne institucije su neprofitne institucije koje prihodima od prodaje pokrivaju više od 50% troškova proizvodnje.

Podsektor inostrano kontrolisanih nefinansijskih korporacija sastoji se od svih nefinansijskih korporacija koje su kontrolisane od strane nerezidentnih institucionalnih jedinica.

Korporacije su pravna lica osnovana u svrhu proizvodnje proizvoda i usluga za tržište, koja može biti izvor profita ili druge finansijske dobiti za njegovog vlasnika ili su u kolektivnom vlasništvu akcionara koji imaju ovlašćenja da imenuju direktore zadužene za opšte upravljanje.

Ukupan broj jedinica koje pripadaju nefinansijskom korporativnom sektoru za 2010 god. je 16 367, a za 2011 god. je 16 828 institucionalnih jedinica, što znači da se ovaj sektor iz godine u godinu uvećava.

Tabela 2: Broj institucionalnih jedinica nefinansijskog sektora za 2010 i 2011 god.

KD	Aktivnosti	Broj jedinica	Broj jedinica	Struktura	Struktura
		2010	2011	2010	2011
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	43	67	0,3	0,4
B	Vadenje ruda i kamena	48	49	0,3	0,3
C	Prerađivačka industrija	1 473	1 480	9,0	8,8
D	Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	25	31	0,2	0,2
E	Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	63	69	0,4	0,4
F	Građevinarstvo	1 692	1 699	10,3	10,1
G	Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala	5 843	5 805	35,7	34,5
H	Saobraćaj i skladištenje	800	781	4,9	4,6
I	Usluge smještaja i ishrane	1 456	1 435	8,9	8,5
J	Informisanje i komunikacije	335	390	2,0	2,3
L	Poslovanje nekretninama	848	772	5,2	4,6
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1 609	1 672	9,8	9,9
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	479	542	2,9	3,2
P	Obrazovanje	121	129	0,7	0,8
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	383	424	2,3	2,5
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	321	400	2,0	2,4
Ukupno		16 367	16 828	100	100

Najveći broj jedinica nefinansijskog sektora u 2011 god. imale su sledeće aktivnosti: Trgovina na veliko i malo (34,5%), Građevinarstvo (10,1%) i Stručne, naučne i tehničke djelatnosti (9,9%).

Izvor podataka za obračun nefinansijskog sektora su Završni računi preduzeća i rezultati redovnih statističkih istraživanja. Glavni izvor podataka za obračun nefinansijskog sektora za 2011. god. je Statistički aneks, kao sastavni dio završnih računa, i podaci iz Bilansa uspjeha. MONSTAT je učestvovao u kreiranju Statističkog aneksa u saradnji sa Ministarstvom finansija i Institutom sertifikovanih računovođa. Statistički aneks je kreiran na način da zadovoljava potrebe nacionalnih računa i biznis statistike, uzimajući u obzir propisani Kontni okvir.

Tabela 3: Forma bilansa uspjeha za 2011god.

Pozicija	Redni broj	Napomena broj	Prethodna godina	Tekuća godina
1	2	3	4	5
I POSLOVNI PRIHODI (202 do 206)	201			
1.Prihodi od prodaje	202			
2.Prihod od aktiviranja učinaka i robe	203			
3.Povećanje vrijednosti zaliha učinaka	204			
4.Smanjenje vrijednosti zaliha učinaka	205			
5.Ostali poslovni prihodi	206			
II POSLOVNI RASHODI (208 do 212)	207			
1.Nabavna vrijednost prodane robe	208			
2.Troškovi materijala	209			
3.Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi	210			
4.Troškovi amortizacije i rezervisanja	211			
5.Ostali poslovni rashodi	212			
A)POSLOVNI REZULTAT (201-207)	213			
I FINANSIJSKI PRIHODI	214			
II FINANSIJSKI RASHODI	215			
B)FINANSIJSKI REZULTAT (214-215)	216			
I OSTALI PRIHODI	217			
II OSTALI RASHODI	218			
C)REZULTAT IZ OSTALIH AKTIVNOSTI (217-218)	219			
REZULTAT IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRIJE OPOREZIVANJA (213+216+219)	220			
NETO REZULTAT KOJI PRIPADA VLASNICIMA	235			

Tabela 4: Forma statističkog aneksa za 2011. god.

Račun	Pozicija	Red. broj	Napomena	Iznos	
				Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	Prosječan broj zaposlenih	001			
60	Prihodi od prodaje robe	002			
61	Prihodi od prodaje proizvoda i usluga	003			
62	Prihodi od aktiviranja učinaka i robe	004			
640	Prihodi od subvencija, prihodi od dotacija i donacija	005			
650	Prihodi od zakupnina	006			
673	Dobici od prodaje materijala	007			
501	Nabavna vrijednost prodane robe	008			
511	Troškovi materijala za izradu	009			
512	Troškovi ostalog materijala (režijskog)	010			
513	Troškovi goriva i energije	011			
520	Troškovi zarada i naknada zarada (bruto)	012			
529	Naknada troškova smještaja i ishrane na službenom putu, naknada troškova prevoza na službenom putu	013			
53	Troškovi proizvodnih usluga	014			
531 i 532	Troškovi transportnih usluga i troškovi usluga održav.	015			
533	Troškovi zakupnina	016			
534 i 535	Troškovi sajmovi i troškovi reklame i propagande	017			
536	Troškovi istraživanja	018			
550 i 551	Troškovi neproizvodnih usluga i troš. reprezentacije	019			
552 i 553	Troškovi premija osiguranja i troš. platnog prometa	020			
573	Gubici od prodaje materijala	021			
10	Zalihe materijala	022			
11	Zalihe nedovršene proizvodnje	023			
12	Zalihe gotovih proizvoda	024			
13	Zalihe roba	025			

Posmatrano po strukturi najveće učešće bruto dodate vrijednosti u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti nefinansijskog sektora u 2010 god. imale su sledeće aktivnosti:

- Trgovina na veliko i malo 23,5%;
- Informisanje i komunikacije 12,2%;
- Snadbijevanje električne energijom 9,9%;
- Saobraćaj i skladištenje 9,9%;
- Prerađivačka industrija 9,4%.

Tabela 5: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti nefinansijskog sektora za 2010. god. prema KD, (u 000 €)

KD	Aktivnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodata vrijednost	Struktura bruto dodate vrijednosti
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	35 775	14 344	21 431	1,5
B	Vađenje ruda i kamena	65 682	28 537	37 145	2,6
C	Prerađivačka industrija	531 048	395 218	135 831	9,4
D	Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	244 734	101 619	143 115	9,9
E	Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	77 969	21 552	56 417	3,9
F	Građevinarstvo	487 869	356 449	131 419	9,1
G	Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala	702 514	362 607	339 907	23,5
H	Saobraćaj i skladištenje	303 298	159 694	143 604	9,9
I	Usluge smještaja i ishrane	158 498	69 222	89 276	6,2
J	Informisanje i komunikacije	311 658	135 088	176 570	12,2
L	Poslovanje nekretninama	35 659	27 230	8 429	0,6
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	222 466	156 502	65 964	4,6
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	62 068	37 343	24 725	1,7
P	Obrazovanje	14 092	5 072	9 021	0,6
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	29 055	11 269	17 786	1,2
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	69 813	38 636	31 177	2,2
S	Ostale uslužne djelatnosti	21 766	10 207	11 559	0,8
Ukupno		3 373 965	1 930 587	1 443 378	100

Posmatrano po strukturi najveće učešće bruto dodate vrijednosti u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti nefinansijskog sektora u 2011 god. imale su sledeće aktivnosti:

- Trgovina na veliko i malo 25,7%;
- Informisanje i komunikacije 11,0%;
- Prerađivačka industrija 10,0%;
- Saobraćaj i skladištenje 9,9%;
- Građevinarstvo 8,3%;

Nominalni rast nefinansijskog sektora 2011. u odnosu na 2010. god. iznosi 4,3%.

Tabela 6: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti nefinansijskog sektora za 2011. god. prema KD, (u 000 €)

KD	Aktivnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodata vrijednost	Struktura bruto dodate vrijednosti
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	78 057	32 869	45 188	3,0
B	Vađenje ruda i kamena	69 551	33 919	35 633	2,4
C	Prerađivačka industrija	541 963	390 971	150 992	10,0
D	Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	182 682	79 534	103 148	6,9
E	Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	90 272	23 042	67 230	4,5
F	Građevinarstvo	425 608	300 593	125 014	8,3
G	Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala	735 872	349 545	386 327	25,7
H	Saobraćaj i skladištenje	310 988	162 074	148 914	9,9
I	Usluge smještaja i ishrane	163 617	79 079	84 538	5,6
J	Informisanje i komunikacije	298 761	133 850	164 911	11,0
L	Poslovanje nekretninama	37 145	27 341	9 805	0,7
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	215 730	136 444	79 286	5,3
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	87 228	60 793	26 435	1,8
P	Obrazovanje	15 530	4 831	10 699	0,7
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	32 018	12 719	19 300	1,3
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	75 993	45 302	30 692	2,0
S	Ostale uslužne djelatnosti	36 571	19 695	16 876	1,1
Ukupno		3 397 587	1 892 600	1 504 987	100

4.1. Račun proizvodnje nefinansijskog sektora

Račun proizvodnje nefinansijskog sektora za 2010. god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	1 930 587	P.1 Proizvodnja	3 373 965
B.1.g Bruto dodata vrijednost	1 443 378		

Učešće bruto dodate vrijednosti nefinansijskog sektora u 2010.god. u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti ekonomije je 55,8%, a 46,5% u odnosu na bruto domaći proizvod.

Račun proizvodnje nefinansijskog sektora za 2011. god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	1 892 600	P.1 Proizvodnja	3 397 587
B.1.g Bruto dodata vrijednost	1 504 987		

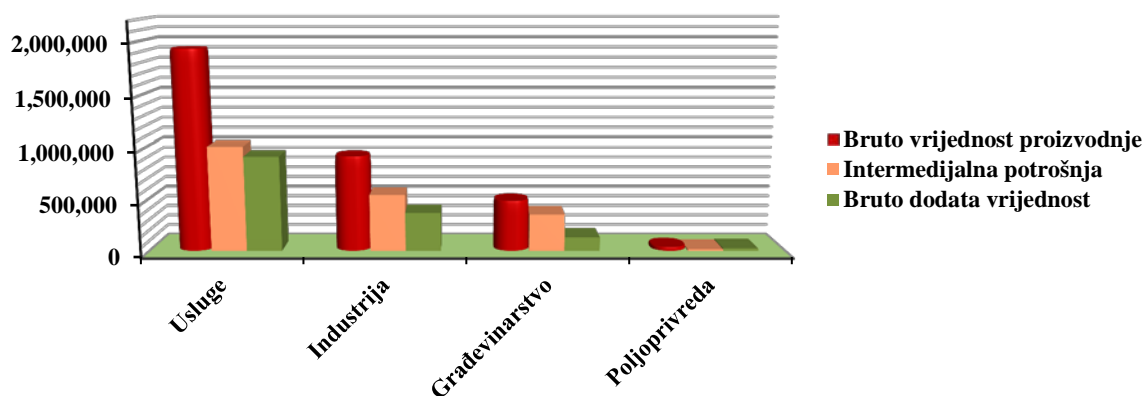
Učešće bruto dodate vrijednosti nefinansijskog sektora u 2011.god. u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti ekonomije je 55,6%, a 46,5% u odnosu na bruto domaći proizvod.

Tabela 7: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti nefinansijskog sektora za 2010. god. prema KD, (u 000 €)

KD	Aktivnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodata vrijednost	Struktura bruto dodate vrijednosti
G,H,I,J,L,M,N,P,Q,R,S	Usluge	1 930 888	1 012 868	918 020	63,6
B,C,D,E	Industrija	919 434	546 925	372 508	25,8
F	Građevinarstvo	487 869	356 449	131 419	9,1
A	Poljoprivreda	35 775	14 344	21 431	1,5
Ukupno		3 373 965	1 930 587	1 443 378	100

Grafikon 5

Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja i bruto dodata vrijednost nefinansijskog sektora u 2010.god. (u 000 €)

Grafikon 6

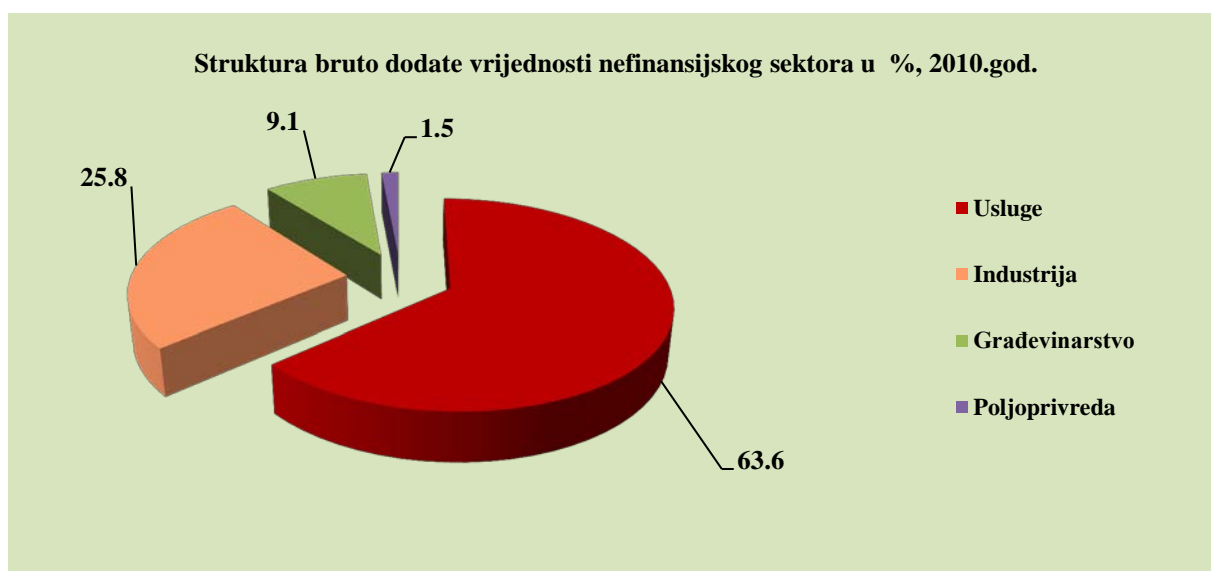

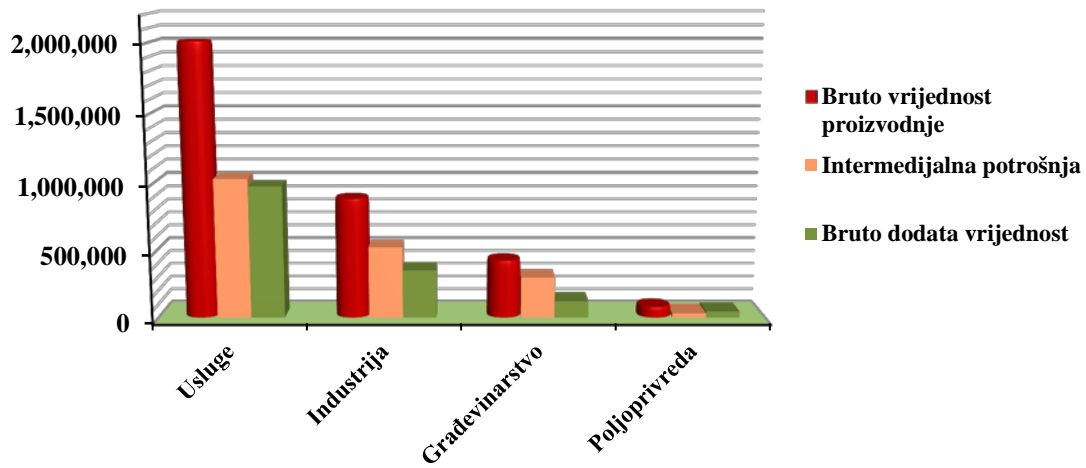
Tabela 8: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti nefinansijskog sektora za 2011. god. prema KD, (u 000 €)

KD	Aktivnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodata vrijednost	Struktura bruto dodate vrijednosti
G,H,I,J,L,M,N,P,Q,R,S	Usluge	2 009 453	1 031 671	977 782	67.7
B,C,D,E	Industrija	884 469	527 466	357 002	24.7
F	Građevinarstvo	425 608	300 593	125 014	8.7
A	Poljoprivreda	78 057	32 869	45 188	3.1
Ukupno		3 397 587	1 892 600	1 504 987	100

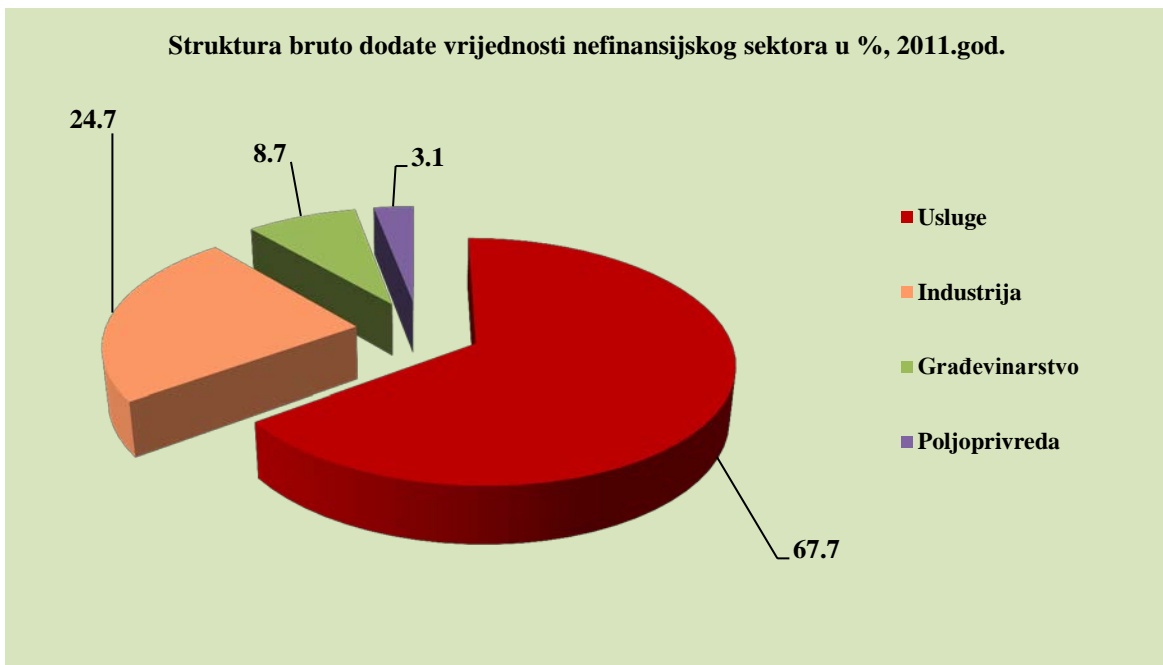
Grafikon 7

Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja i bruto dodata vrijednost nefinansijskog sektora u 2011.god. (u 000 €)

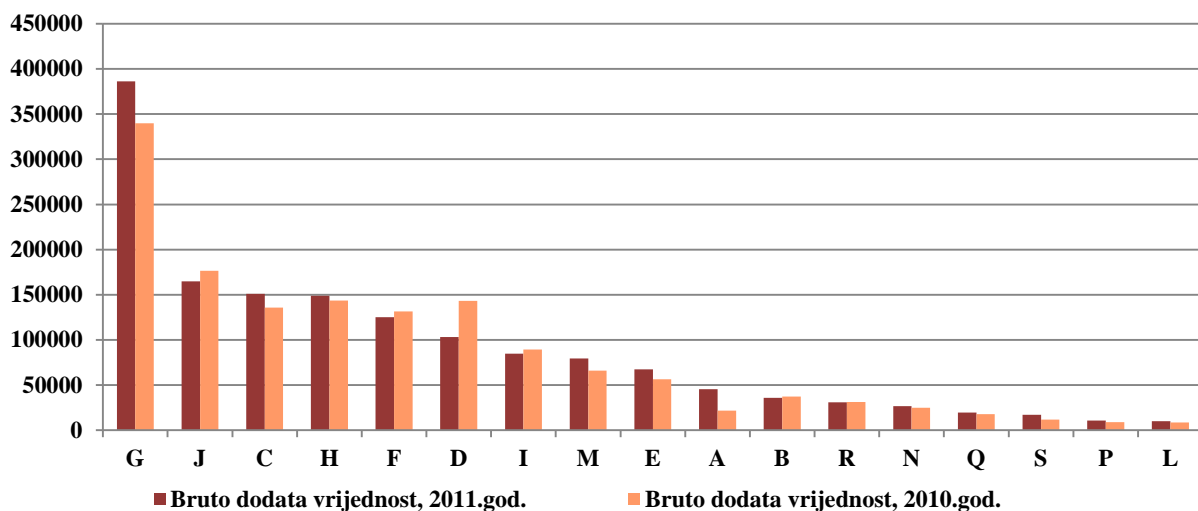
Grafikon 8

Struktura bruto dodate vrijednosti nefinansijskog sektora u %, 2011.god.

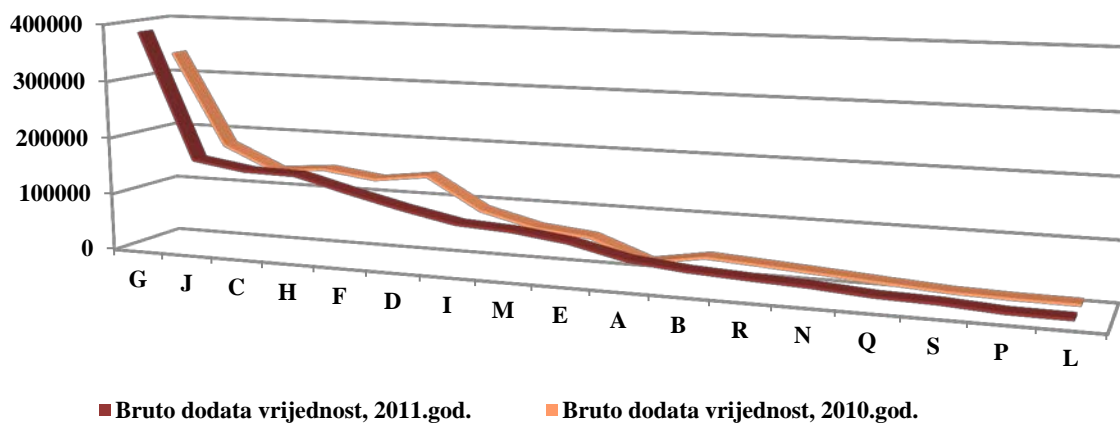
Grafikon 9

Bruto dodata vrijednost po KD aktivnostima za 2010 i 2011god. (u 000 €)

Grafikon 10

Bruto dodata vrijednost po KD aktivnostima za 2010. i 2011.god. (u 000 €)

5. FINANSIJSKI SEKTOR (S.12)

U Sistemu nacionalnih računa posebno se definiše finansijski sektor, koji je po svojoj funkciji različit od drugih sektora. Finansijski sektor sastoji se od rezidentnih institucionalnih jedinica koje učestvuju ili pomažu u finansijskom posredovanju. Finansijsko posredovanje je aktivnost u kojoj institucionalne jedinice pribavljaju finansijsku imovinu i u isto vrijeme stvaraju obaveze za vlastiti račun uključujući se u finansijske transakcije na tržištu. Za obračun ovog sektora koriste se Završni računi svih institucionalnih jedinica koje po KD-u pripadaju sektoru finansijskog posredovanja.

Institucionalne jedinice koje su uključene u finansijski sektor su:

- privatne i javne korporacije koje su uključene u finansijsko posredovanje i/ili pomažu u finansijskim aktivnostima;
- udruženja i partnerstva priznati kao nezavisna pravna lica koja su uključena u finansijsko posredovanje i/ili pomažu u finansijskim aktivnostima;
- javni proizvođači, koji imaju status nezavisnih pravnih lica koja su uključena u finansijsko posredovanje i/ili pomažu u finansijskim aktivnostima;
- neprofitne institucionalne jedinice koje su prepoznate kao nezavisna pravna lica koja su uključena u finansijsko posredovanje i/ili pomažu u finansijskim aktivnostima ili koja služe finansijskim preduzećima;
- holding preduzeća, ako je grupa poslovnih jedinica unutar ekonomske teritorije, kao cjeline, uključena u finansijsko posredovanje i/ili pomaže u finansijskim aktivnostima;
- neinkorporirani uzajamni fondovi koji obuhvataju investicijske portfolije koje posjeduju grupe učesnika, a čije je upravljanje preuzeto od strane drugih finansijskih preduzeća. Ti fondovi su institucionalne jedinice, koje su odvojene od upravljačkog preduzeća.

Finansijski sektor se dijeli na pet podsektora:

a) centralna banka;

Centralna banka je samostalna organizacija odgovorna za monetarnu i finansijsku stabilnost i funkcionisanje bankarskog sistema. Njena odgovornost između ostalog je da vrši superviziju bankarskog sistema, obavlja i kontroliše međubankarski platni promet u zemlji i prema inostranstvu, djeluje kao fiskalni agent, bankar i savjetnik države i vrši redovne makroekonomske analize.

- b) ostale monetarne institucije (poslovne banke, štedionice, poljoprivredne kreditne banke, specijalizovane banke i sl.);

Ostale monetarne finansijske institucije obuhvataju sva finansijska preduzeća, osim Centralne banke, koja obavljaju finansijsko posredovanje i čiji je posao primanje depozita od institucionalnih jedinica osim monetarnih finansijskih institucija i za sopstveni račun odobravaju kredite (zajmove) i/ili investiraju u hartije od vrijednosti (obveznice).

- c) ostali finansijski posrednici (finansijski lizing, preduzeća uključena u potrošačke kredite i sl.);

Ostali finansijski posrednici sastoje se od svih finansijskih preduzeća koja su uključena u finansijsko posredovanje drugim instrumentima finansiranja drugačijim od gotovine, depozita institucionalnih jedinica.

- d) finansijske pomoćne institucije (brokeri, dileri, privatizacioni fondovi);

Finansijske pomoćne institucije sastoje se od svih finansijskih preduzeća koja su u osnovi uključena u pomoćne finansijske aktivnosti tj. aktivnosti usko povezane sa finansijskim posredovanjem ali koje same po sebi nijesu finansijsko posredovanje. Ovim podsektorom obuhvaćeni su svi brokeri, dileri i privatizacioni fondovi.

- e) osiguravajuća društva i penzioni fondovi;

Osiguravajuća društva i penzioni fondovi sastoje se od svih finansijskih preduzeća koja su uključena u finansijsko posredovanje kao posledica zajedničkog udruživanja rizika.

Obračunom finansijskog sektora za 2010 god. obuhvaćeno je 50 institucionalnih jedinica odnosno za 2011 god. 47 institucionalnih jedinica. To znači one institucionalne jedinice koje su Klasifikacijom djelatnosti (KD) registrovane u oblastima: 64 - Finansijske usluge, osim osiguranja i penzijskih fondova, 65 - Osiguranje, reosiguranje i penzijski fondovi, osim obaveznog socijalnog osiguranja i 66 - Pomoćne djelatnosti u pružanju finansijskih usluga i osiguranju.

5.1. Račun proizvodnje finansijskog sektora

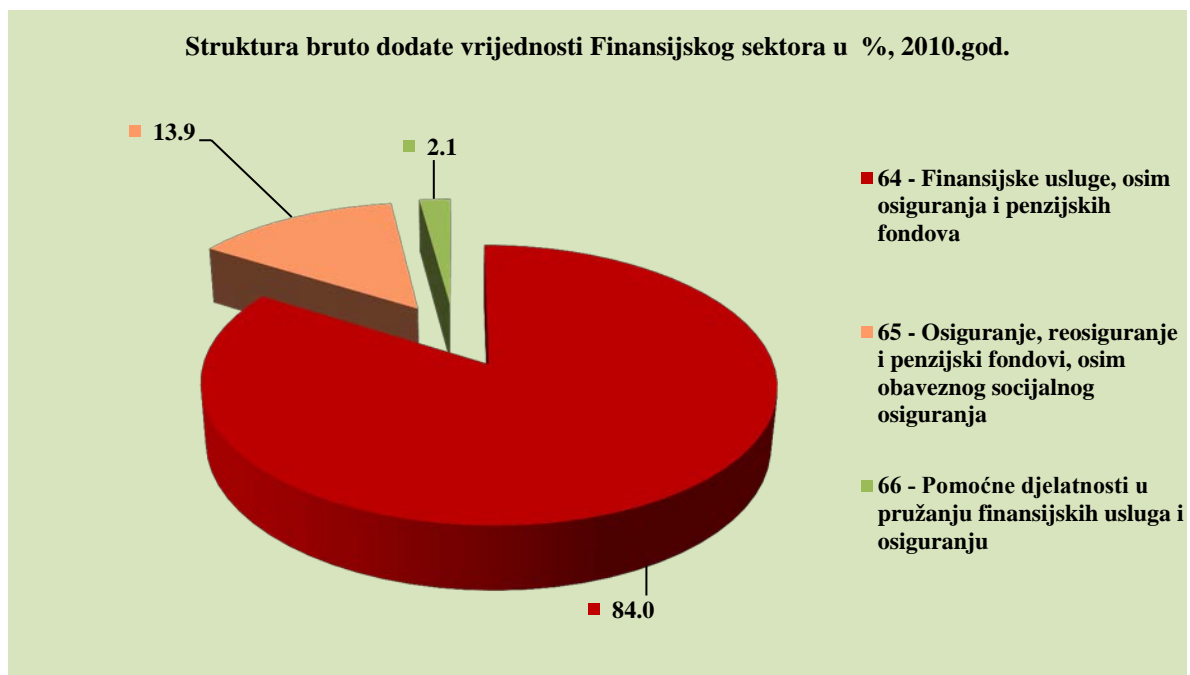
Račun proizvodnje finansijskog sektora za 2010 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	70 836	P.1 Proizvodnja	195 351
B.1.g Bruto dodata vrijednost	124 515		

Tabela 9: Broj i struktura institucionalnih jedinica finansijskog sektora za 2010 god. po oblastima KD-a

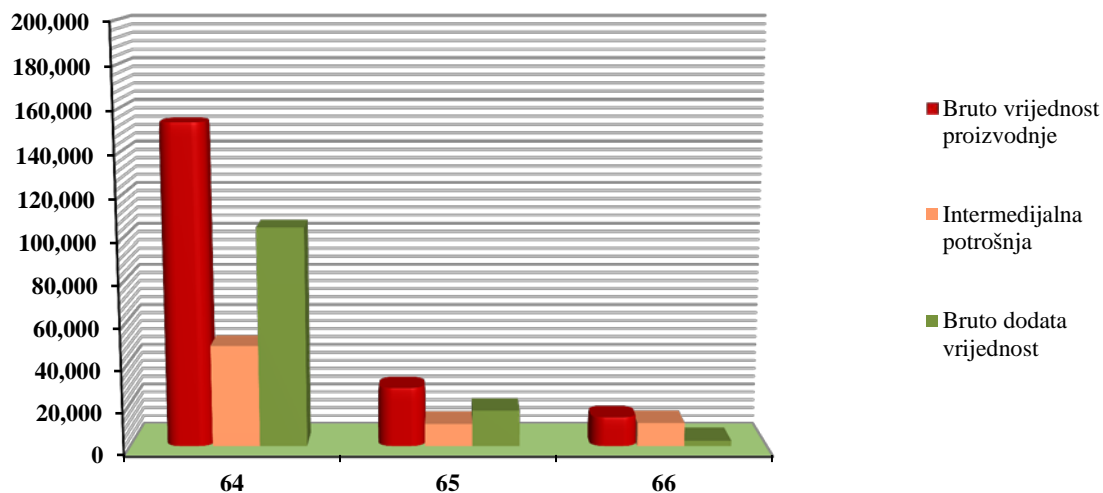
Oblast KD-a		Naziv jedinice	Broj jedinica	Struktura
64	Finansijske usluge, osim osiguranja i penzijskih fondova	Centralna banka	1	2.0
		Poslovne banke	11	22.0
65	Osiguranje, reosiguranje i penzijski fondovi, osim obaveznog socijalnog osiguranja	Osiguravajuća društva	10	20.0
		Penzioni fondovi	3	6.0
66	Pomoćne djelatnosti u pružanju finansijskih usluga i osiguranju	Društva za upravljanje investicionim fondovima	5	10.0
		Brokери i dileri	18	36.0
		Berze	2	4.0
Ukupno			50	100.0

Grafikon 11

Grafikon 12

Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja i bruto dodata vrijednost finansijskog sektora u 2010.god. (u 000 €)

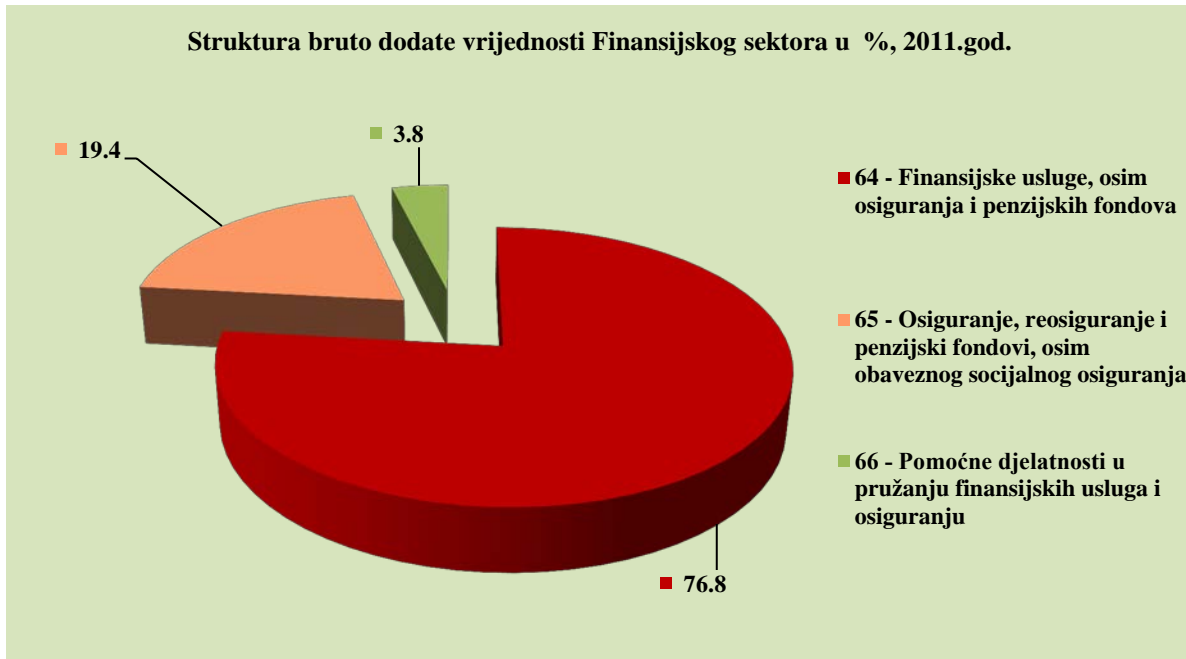
Račun proizvodnje finansijskog sektora za 2011 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	64 713	P.1 Proizvodnja	196 551
B.1.g Bruto dodata vrijednost	131 839		

Tabela 10: Broj i struktura institucionalnih jedinica finansijskog sektora za 2011 god. po oblastima KD-a

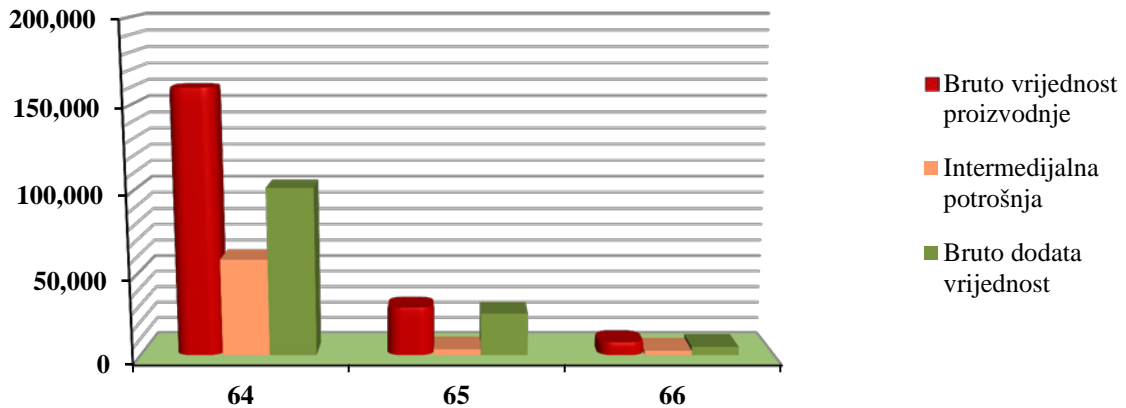
Oblast KD-a		Naziv jedinice	Broj jedinica	Struktura
64	Finansijske usluge, osim osiguranja i penzijskih fondova	Centralna banka	1	2.1
		Poslovne banke	11	23.4
65	Osiguranje, reosiguranje i penzijski fondovi, osim obaveznog socijalnog osiguranja	Osiguravajuća društva	11	23.4
		Penzioni fondovi	4	8.5
66	Pomoćne djelatnosti u pružanju finansijskih usluga i osiguranju	Društva za upravljanje investicionim fondovima	5	10.7
		Brokери i dileri	14	29.8
		Berza	1	2.1
Ukupno			47	100.0

Grafikon 13

Grafikon 14

Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja i bruto dodata vrijednost finansijskog sektora u 2011.god. (u 000 €)

Izvor podataka za obračun finansijskog sektora su finansijski izvještaji finansijskih institucija koji se dobijaju od Centralne banke, Agencije za nadzor osiguranja i Komisije za hartije od vrijednosti.

6. SEKTOR DRŽAVE (S.13)

Sektor države obuhvata sve institucionalne jedinice čiji je output namijenjen za individualnu i kolektivnu potrošnju i uglavnom se finansira obaveznim uplatama jedinica koje pripadaju drugim sektorima, kao i sve institucionalne jedinice čija je glavna djelatnost preraspodjela nacionalnog dohotka i bogatstva.

Državni organi su pravna lica koja su osnovana putem političkih procesa i imaju zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast nad svim drugim institucionalnim jedinicama, na precizno određenoj teritoriji. Kao institucionalne jedinice, državni organi daju određene proizvode ili usluge građanima, ubirajući različite poreze od drugih institucionalnih jedinica i na taj način subvencionišu aktivnosti jedinica koje pripadaju tom sektoru.

Sektor države podijeljen je u tri podsektora:

- a) centralna država;
- b) lokalna samouprava i
- c) socijalni fondovi.

A obuhvata sledeće institucionalne jedinice:

- a) državne institucionalne jedinice koje postoje na nivoima države (ministarstva, opštine, sudovi, škole i sl.);
- b) fondovi obaveznog socijalnog osiguranja (fond penzijsko invalidskog osiguranja, fond zdravstva i zavod za zapošljavanje...);
- c) neprofitne institucionalne jedinice koje kontrolišu i finansiraju državne jedinice (muzeji, radio stanice, nevladine organizacije i sl.).

Tabela 11: Broj institucionalnih jedinica sektora države za 2010 i 2011 god.

Broj institucionalnih jedinica	2010		2011	
	Broj jedinica	Struktura	Broj jedinica	Struktura
Predsjednik	1	0.6	1	0.6
Zakonodavni organi	7	4.3	7	4.3
Pravosudni organi	3	1.9	3	1.9
Izvršni organi	112	70.0	112	68.3
Posebni organi	11	6.9	14	8.5
Državni fondovi	5	3.2	6	3.6
Lokalna samouprava	21	13.1	21	12.8
Ukupno	160	100	164	100

Ukupan broj institucionalnih jedinica koje obuhvata sektor države za 2010 god. iznosi 160, a za 2011 god. 164 izvještajne jedinice. Najveći broj jedinica sektora države odnosi se na Izvršne organe (agencije, ministarstva, univerzitete) i u strukturi učestvuju sa 70.0% za 2010 god. i 68.3% za 2011 god.

Sektor države sa proizvodne strane čine četiri aktivnosti (državna uprava i obavezno socijalno osiguranje, obrazovanje, zdravstveni i socijalni rad, umjetničke zabavne i rekreativne djelatnosti).

Stavka troškova na proizvodnoj strani sektora države po ESA'95 metodologiji, obuhvata sumu intermedijalne potrošnje, troškova zaposlenih, potrošnje osnovnih sredstava (amortizacija) i ostalih poreza umanjениh za subvencije na proizvodnju.

Proizvodnu stranu sektora države čine:

1. Troškovi zaposlenih:
  - Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca;
  - Ostala lična primanja.
2. Intermedijalna potrošnja:
  - Rashodi za materijal i usluge;
  - Tekuće održavanje;
  - Renta (zakup opreme, objekata, zemljišta).

3. Potrošnja fiksnog kapitala: (Sprovedeni obračun nije u skladu sa preporučenom metodologijom ESA'95. Naime, po metodologiji obračun potrošnje fiksnog kapitala treba sprovoditi po aktuelnim tržišnim cijenama, a ne po nabavnim cijenama. Amortizacija se procjenjuje 10% od outputa);
4. Porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju (pikazuju se na ukupnom nivou).

Izvor podataka za ovaj sektor u Crnoj Gori su podaci o izdacima centralne države, lokalne samouprave i fondova. Izdatke centralne države i fondova, osim Fonda zdravstva, crpimo iz baza podataka SAP² Ministarstva finansija. Podatke o lokalnoj samoupravi dobijamo od sektora za Budžet, a podatke o izdacima javnog zdravstava dobijamo direktno od Fonda zdravstva.

Tabela 12: Bruto dodata vrijednost sektora države za 2010 god. prema KD, (u 000 €)

KD	Aktivnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodata vrijednost	Struktura bruto dodate vrijednosti
O	Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	409 462	154 389	255 073	50.0
P	Obrazovanje	138 916	9 180	129 736	25.4
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	192 328	74 528	117 800	23.1
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	17 303	9 369	7 934	1.5
Ukupno		758 008	247 466	510 543	100.0

²Informacioni sistem koji koristi državni trezor.

Grafikon 13

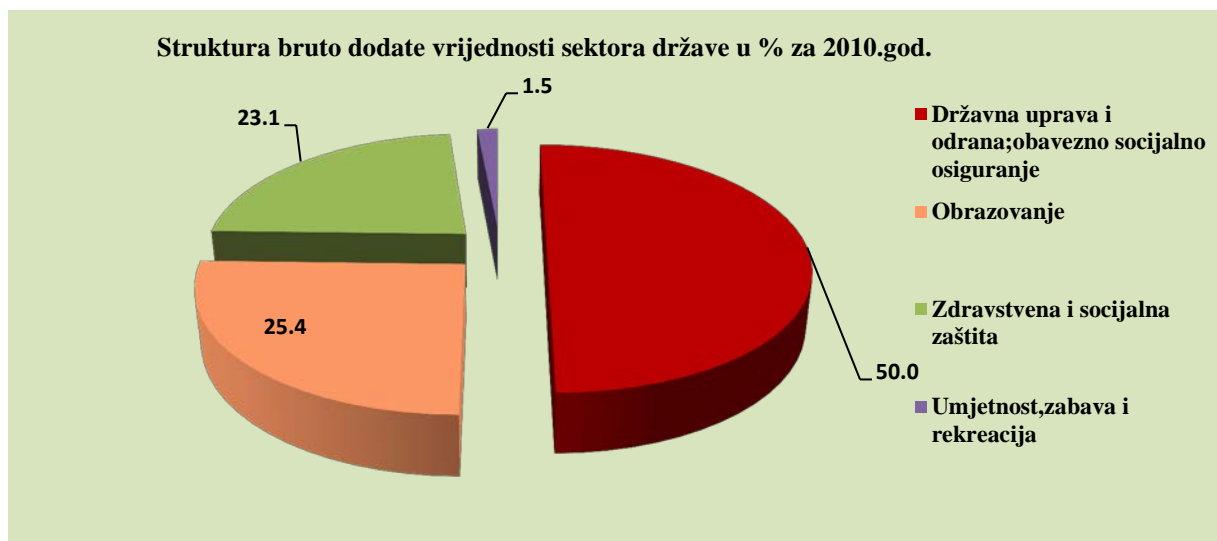
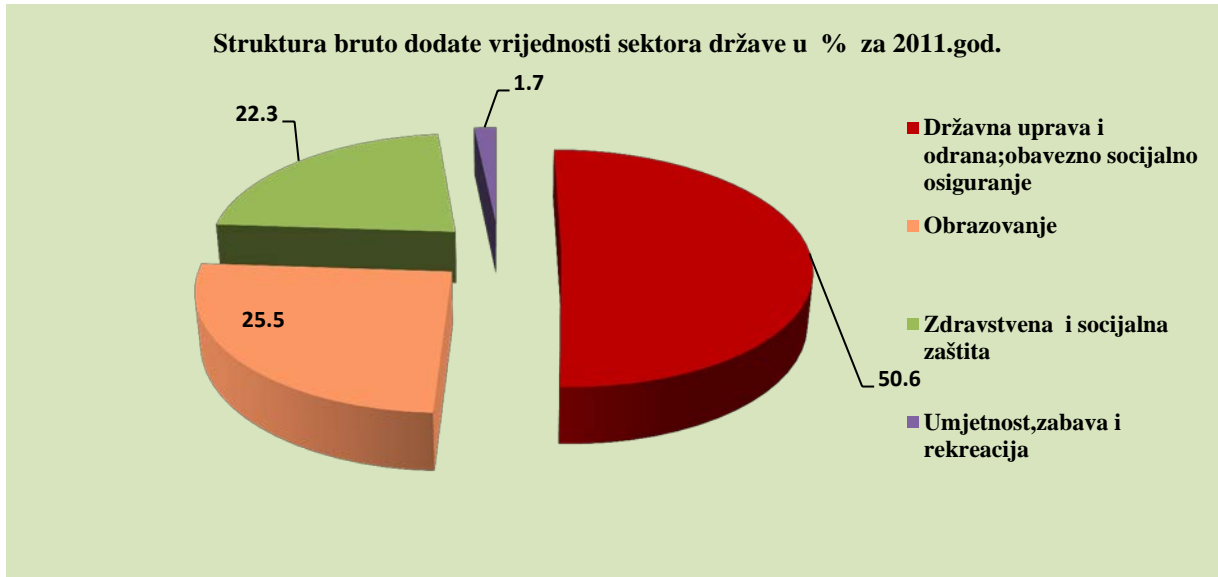

Tabela 13: Bruto dodata vrijednost sektora države za 2011god. prema KD,(u 000 €)

KD	Aktivnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodana vrijednost	Struktura bruto dodate vrijednosti
O	Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	401 996	146 479	255 517	50.6
P	Obrazovanje	137 912	9 383	128 529	25.4
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	183 184	70 836	112 348	22.3
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	16 300	7 859	8 441	1.7
Ukupno		739 392	234 557	504 835	100.0

Grafikon 14

Učešće sektora države u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti ekonomije, za 2010 god. iznosio je 16.4%, a u 2011. godini 15,6%.

Potrošnju države mjerimo kroz finalnu potrošnju države kao zbir individualne i kolektivne potrošnje. Prihodi Trezora čine listu svih prihoda prikupljene od korisnika budžeta. Za obračun potrošne strane sektora države iz liste prihoda izvučemo neophodne prihode koje državni organi plaćaju kao što su: naknade (sve vrste), potrebne dažbine, republičke administrativne takse, boravišne takse, turističke takse. Individualnu potrošnju čine aktivnosti obrazovanje, zdravstvo i umjetnost, zabava i rekreacija. Kolektivnu potrošnju čini aktivnost državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje.

Tabela 14: Kategorije potrošnje sektora države za 2010 i 2011 god. (u 000 €)

Kategorije potrošnje	Vrijednost		Struktura	
	2010	2011	2010	2011
Individualna potrošnja	334 317	326 048	46.0	45.6
Kolektivna potrošnja	392 898	388 622	54.0	54.4
Finalna potrošnja	727 215	714 670	100.0	100.0

6.1. Račun proizvodnje sektora države*Račun proizvodnje sektora države za 2010 god. (u 000 €)*

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	247 466	P.1 Proizvodnja	758 008
B.1.g Bruto dodata vrijednost	510 543		
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i>	<i>...</i>		
B.1.n Neto dodata vrijednost			

Račun proizvodnje sektora države za 2011 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	234 557	P.1 Proizvodnja	739 393
B.1.g Bruto dodata vrijednost	504 835		
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i>	<i>...</i>		
B.1.n Neto dodata vrijednost			

7. SEKTOR DOMAĆINSTAVA (S. 14)

Domaćinstva se definišu kao male grupe ljudi kojedijele isti stambeni prostor, zajedno stiču dohodak i bogatstvo i zajednički troše proizvode i usluge, uglavnom one koje se odnose na stanovanje i hranu. Domaćinstva uglavnom asociraju na porodicu, ali domaćinstvo mogu činiti i članovi drugih porodica. Bitna odrednica domaćinstva jeste da članovi dijele dio dohotka i zajednički učestvuju u dijelu potrošnje. Kućne pomoćnice i drugo osoblje koje je angažovano od strane domaćinstva nije dio tog domaćinstva, čak i u situaciji kada je zaposlenom obezbijeđen stan i hrana u tom domaćinstvu. Osobe koje borave u određenim institucijama trajno ili duži vremenski period (boravak u manastiru, bolnice, starački domovi), tretiraju se kao pripadnici jednočlanog domaćinstva.

Sektor domaćinstava obuhvata domaćinstva kao potrošače i domaćinstva kao proizvođače roba i usluga. Domaćinstva kao potrošači predstavljeni su kao grupa ljudi koji zajedno troše prihod, bogatstvo i stambeni prostor i koji zajedno koriste neke vrste proizvoda i usluga, uglavnom hranu i smještaj. Glavni izvor prihoda domaćinstava dolazi od naknada zaposlenima, prihoda od vlasništva, transfera iz drugih sektora ili prihoda od vođenja tržišnih aktivnosti.

Proizvođačke jedinice, koje postoje u sektoru domaćinstava, javljaju se u formi „nekorporisanih“ preduzeća, jer nijesu nigdje registrovane kao posebne institucionalne jedinice. Pokretna i nepokretna imovina koja se koristi u tim preduzećima ne pripada preduzeću već pojedincima koji to preduzeće posjeduju. Nekorporisano preduzeće ne može učestvovati u transakcijama sa ostalim ekonomskim jedinicama, ne može sklapati ugovore niti preduzimati bilo kakve obaveze na svoj račun. Vlasnik nekorporisanog preduzeća u domaćinstvu često ima dvije funkcije:

- Preduzetnik – koji je odgovoran za menadžment i uspješnost posla;
- Zaposleni radnik – koji direktno učestvuje u proizvodnom procesu.

Nekorporisana preduzeća u domaćinstvima su prvenstveno nastala sa ciljem proizvodnje roba i pružanja usluga za tržište i mogu biti u bilo kojoj ekonomskoj djelatnosti- poljoprivredi, rudarstvu, proizvodnji, prodaji ili bilo kojem obliku pružanja usluga. Nekorporisanim preduzećima pripadaju i sve vrste ortakluka među domaćinstvima, koji se odnose na bilo koji

vid ekonomske aktivnosti. Ukoliko ovakvo ortačko društvo ima više partnera ono se tretira kao kvazi korporacija i ima obavezu sastavljanja završnih računa.

Posebna grupa su domaćinstva koja se bave proizvodnjom radi zadovoljenja sopstvenih potreba i klasifikuju se u sledeće grupe:

- Poljoprivredni proizvođači koji se prvenstveno bave proizvodnjom poljoprivrednih proizvoda;
- Domaćinstva angažovana na izgradnji sopstvenog stambenog prostora;
- Domaćinstva angažovana u proizvodnji drugih proizvoda (odjeća, obuća, namještaj itd.). Ova domaćinstva mogu prodavati višak svojih proizvoda ali u tom slučaju taj dio se tretira kao proizvodnja namijenjena tržištu;
- Domaćinstva mogu pružati usluge sami sebi (zanatski, kuvarski i drugi poslovi za lične potrebe).

Sektor domaćinstava obuhvata šest subjekata:

- Poslodavci;
- Zaposleni;
- Primaoci dohodaka od vlasništva;
- Primaoci penzija;
- Primaoci ostalih transfernih dohodaka; i
- Ostali.

Račun proizvodnje sektora domaćinstava prikazuje sve aktivnosti nekorporativnih preduzeća: poljoprivrednih gazdinstava, radnji, taksi prevoznika, itd. Ali on takođe uključuje i proizvodnju dobara za sopstvene potrebe kao i usluge smještaja koje pružaju ljudi koji izdaju smještaj drugima ili sami u njima borave (bilo da se radi o kući ili stanu).

Kao posledica toga, vrijednost proizvodnje na desnoj strani računa uključuje imputiranu rentu „vlasnika stanova koji sami sebi izdaju smještaj“ dok intermedijalna potrošnja na lijevoj strani računa uključuje (kao dodatak intermedijalnoj potrošnji nekorporativnih preduzeća) izdatke koje vlasnici stanova naprave kako bi održavali smještaj.

Imputirana renta stanova nastanjenih vlasnicima zasnovana je na pretpostavci da se vlasnici stanova, koje i nastanjuju, bave rentiranjem i da ustvari iznajmljuju stanove, u kojima žive,

sami sebi: kao stanari, plaćaju rentu stanodavcu (tj. sami sebi); kao stanodavci, uzimaju rentu od stanara (tj. od samih sebe), izloženi su troškovima, kao i profitu ili gubitku u tom biznisu. Ako, na primjer, zamislimo dvije osobe koje žive svaka u imovini one druge, dvije finansijske transakcije će se odigrati u tom slučaju i svaka od njih plaća kiriju onoj drugoj.

Međutim, ako su obje te osobe stanari u vlastitim objektima, onda ćemo i dalje imati dva vlasnika tj. stanodavca i dva stanara, ali se novac neće razmjenjivati među njima tj. transakcije više neće biti tržišne. Iznos koji bi bio razmijenjen kad bi stanodavac i stanar bili ista osoba predstavlja imputiranu rentu. Efekat nastanjanja vlasnicima ogleda se u činjenici da se imputirana renta ne obuhvata u mjerenju nacionalnog dohotka i bruto domaćeg proizvoda ukoliko se ne urade procjene kojima bi se to prevazišlo. Stoga se javlja potreba da se prilagode mjerenja dohotka uzimanjem u obzir “imputirane rente” stanova nastanjenih vlasnicima, kao dijela nenovčanog dohotka, koji se uključuje u obračun bruto domaćeg proizvoda.

Obračun sektora domaćinstava bazirana na podacima o preduzetnicima koji plaćaju porez na dohodak fizičkih lica i onih koji se paušalno oporezuju, podacima o poljoprivrednoj proizvodnji domaćinstava koja se bave poljoprivrednom djelatnošću, podacima o vrijednosti izvršenih građevinskih radova u individualnoj gradnji (privatne kuće), procijenjena vrijednost pruženih turističkih usluga u domaćoj radinosti i vrijednost imputirane rente.

Za obračun sektora domaćinstava koriste se sledeći izvori podataka:

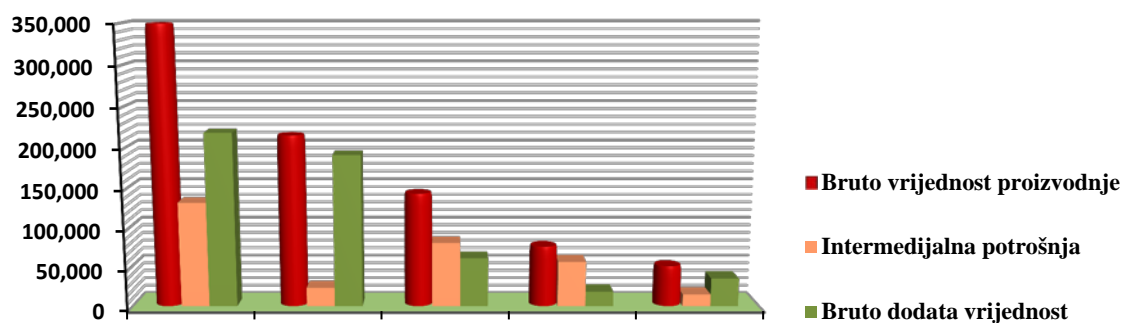
- Završni računi preduzetnika;
- Podaci Poreske uprave o prihodima preduzetnika koji se paušalno oporezuju;
- Statistika poljoprivrede - podaci o cijenama poljoprivrednih proizvoda i poljoprivrednoj proizvodnji, (biljnoj i stočarskoj), domaćinstava koja se bave poljoprivrednom proizvodnjom;
- Statistika šumarstva – proizvodnja šumskih sortimenata;
- Statistika turizma – podaci o noćenjima turista u domaćoj radinosti;
  - Statistika građevinarstva:
    - podaci o vrijednosti izvršenih građevinskih radova u individualnoj gradnji (Godišnji izvještaj o zgradama građenim u organizaciji individualnih vlasnika – anketa),
    - broj i površina izgrađenih stanova.

Tabela 15: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti sektora domaćinstava u 2010.god. (u 000 €)

Naziv	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodata vrijednost	Struktura bruto dodate vrijednosti
Poljoprivreda	349 545	131 482	218 064	41.6
Imputirana renta	214 226	23 565	190 661	36.3
Preduzetnici	142 329	80 885	61 443	11.7
Građevinarstvo	75 605	56 914	18 691	3.6
Turizam	50 792	15 238	35 554	6.8
Ukupno:	832 497	308 084	524 413	100.0

Najveće učešće u ukupnom iznosu bruto dodate vrijednosti sektora domaćinstava, u 2010 godini imala je poljoprivreda (41.6%), a najmanje građevinarstvo (3.6%).

Grafikon 15**Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja i bruto dodata vrijednost sektora domaćinstava u 2010.god. (u 000 €)**

Grafikon 16

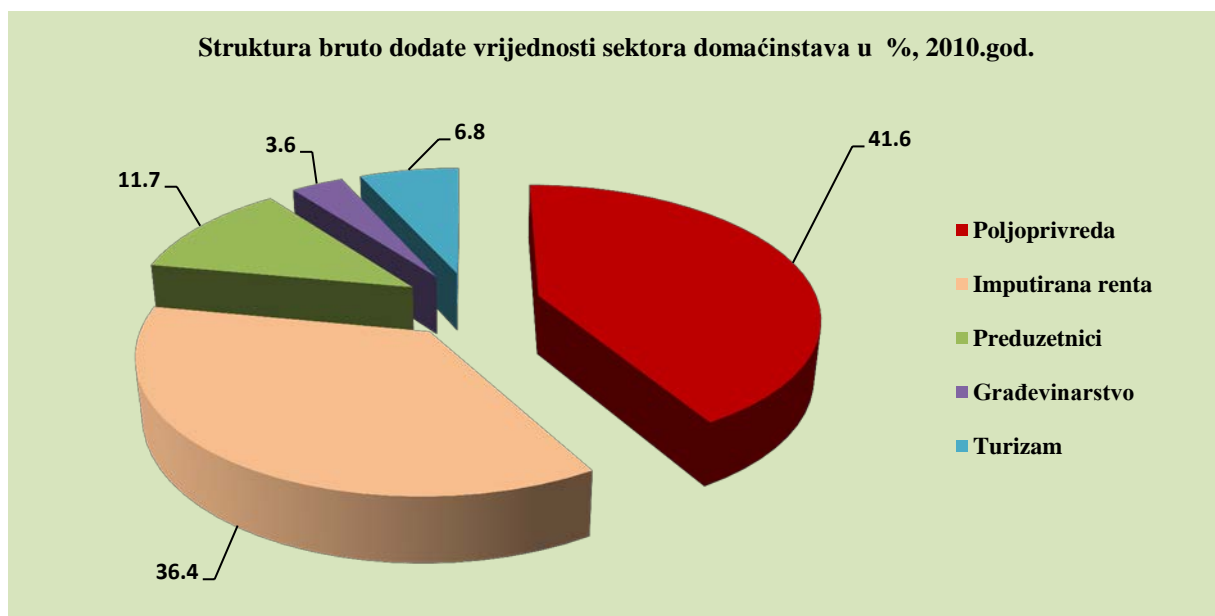

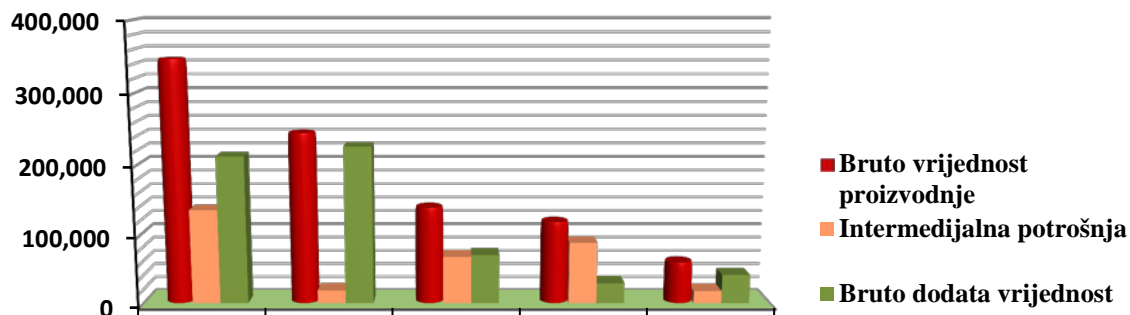
Tabela 16: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti sektora domaćinstava u 2011. god. (u 000 €)

Naziv	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodata vrijednost	Struktura bruto dodate vrijednosti
Poljoprivreda	346 940	135 402	211 538	36.6
Imputirana renta	244 012	18 655	225 357	38.9
Preduzetnici	138 315	67 669	70 646	12.2
Gradevinarstvo	117 632	88 224	29 408	5.1
Turizam	59 185	17 755	41 430	7.2
Ukupno:	906 084	327 705	578 379	100.0

Najveće učešće u bruto dodatoj vrijednosti sektora domaćinstava, u 2011 godini, ima imputirana renta (38.9 %) a najmanje građevinarstvo (5.1%).

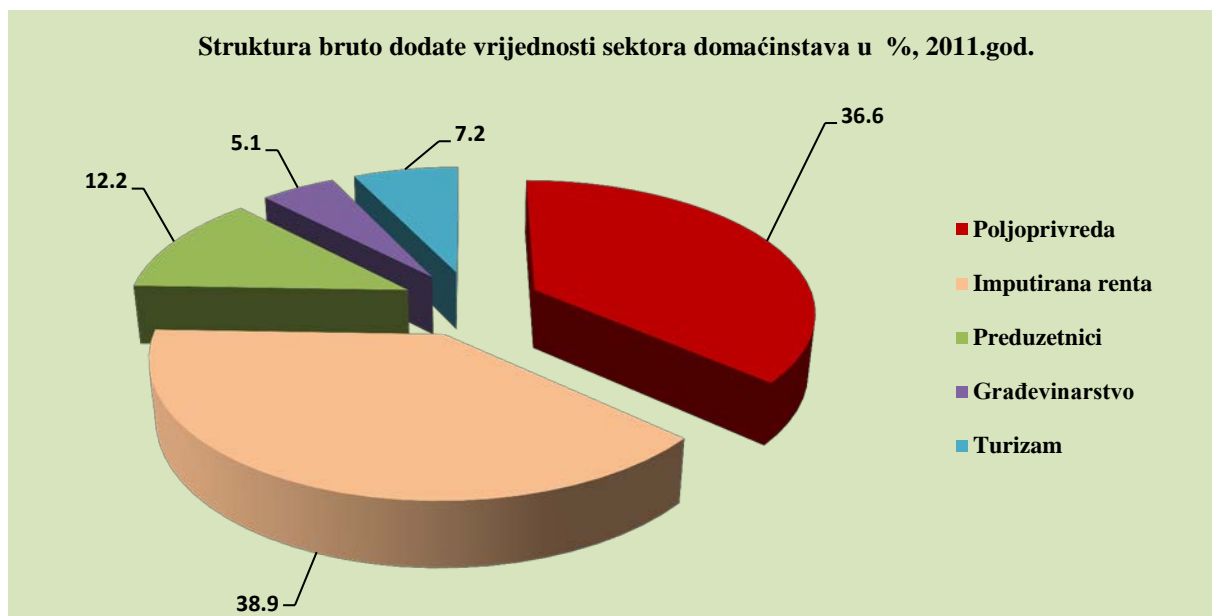
Grafikon 17

Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja i bruto dodata vrijednost sektora domaćinstava u 2011. god. (u 000 €)

Grafikon 18

Struktura bruto dodate vrijednosti sektora domaćinstava u %, 2011.god.

Institucionalne jedinice koje čine sektor domaćinstava su: preduzetnici, individualni poljoprivredni proizvođači, domaćinstva koja iznajmljuju smještaj turistima i domaćinstva koja se bave individualnom gradnjom.

Broj institucionalnih jedinica individualnog sektora poljoprivrede, individualnog sektora turizma i građevinarstva je nemoguće prikazati jer se njihova bruto dodata vrijednost procjenjuje a jedinice, odnosno domaćinstva koja se bave pomenutim aktivnostima nemaju zakonsku obavezu da se registruju za obavljanje date djelatnosti.

Obračun bruto dodate vrijednosti domaćinstava koja se bave poljoprivrednom proizvodnjom vrši se na osnovu podataka statistike poljoprivrede o prinosima u individualnom sektoru poljoprivrede i cijena otkupa i realizacije tih proizvoda, takođe iz statistike poljoprivrede. Vrijednost intermedijalne potrošnje se procjenjuje na osnovu učešća intermedijalne potrošnje u ukupnomsektoru poljoprivrede.

Procjena bruto dodate vrijednosti turizma u domaćoj radinosti vrši se na osnovu broja ostvarenih noćenja u domaćoj radinosti i cijene smještaja u istoj.

Za obračun bruto dodate vrijednosti individualnog građevinarstva koriste se podaci statistike građevinarstva o vrijednosti izvršenih građevinskih radova u individualnoj gradnji (podaci iz ankete).

Za razliku od prethodnih kategorija preduzetnici imaju zakonsku obavezu registracije za obavljanje privredne djelatnosti iako istu obavljaju za svoj račun. Prema Zakonu o privrednim društvima preduzetnik je fizičko lice koje za svoj račun obavlja neku djelatnost radi sticanja profita. U zavisnosti od visine prihoda koje ostvaruju, preduzetnici se dijele u dvije kategorije: paušalci (paušalno se oporezuju) i oni koji podnose Godišnju prijavu na dohodak fizičkih lica (GPPFL) i završne račune. Paušalci su preduzetnici koji se paušalno oporezuju, odnosno Poreskoj Upravi podnose zahtjev za paušalno oporezivanje (ZPO) i čija visina godišnjih prihoda ne prelazi iznos od 18000 €. Preduzetnici koji ostvaruju godišnji prihod preko 18000€ obavezni su da podnesu Godišnju prijavu na dohodak fizičkih lica (GPPFL) i završni račun.

Broj registrovanih preduzetnika koji se paušalno oporezuju u 2010. godini bilo je 8 661 dok ih je u 2011. godini bilo 8 742. Preduzetnici koji ostvaruju godišnji prihod preko 18000 € podnose završne račune. U 2010. god. bilo ih je 1 050, dok je u 2011. godini 844 preduzetnika predalo završni račun.

Tabela 17: Broj preduzetnika po aktivnostima* za period 2010. – 2011. god.

KD	Aktivnosti	2010		2011	
		Broj jedinica	Struktura	Broj jedinica	Struktura
B	Vađenje ruda i kamena	13	0.1	13	0.1
C	Prerađivačka industrija	312	3.2	312	3.3
E	Snadbijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	1	0.0	1	0.0
F	Građevinarstvo	156	1.6	156	1.6
G	Trgovina na veliko i malo; popravka motornih vozila i motocikala	2 619	27.1	2 484	26.0
H	Saobraćaj i skladištenje	1 055	10.9	1 053	11.0
I	Usluge smještaja i ishrane	4 192	43.3	4 192	43.9
J	Informisanje i komunikacije	10	0.1	11	0.1
L	Poslovanje nekretninama	20	0.2	19	0.2
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	485	5.0	483	5.1
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	3	0.1	23	0.2
P	Obrazovanje	2	0.0	3	0.0
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	0	0.0	2	0.0
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	54	0.6	54	0.6
S	Ostale uslužne djelatnosti	752	7.8	745	7.9
Ukupno		9 674	100.0	9 551	100.0

Najveći broj preduzetnika u 2010. god. pripada aktivnosti Usluge smještaja i ishrane (43.7%) dok ih je najmanje u aktivnosti Snadbijevanje vodom (0.01%). Takođe, u 2011 godini najveći broj preduzetnika je obavljao aktivnost Usluge smještaja i ishrane (44.5%) dok ih je najmanje bilo u aktivnosti Zdravstvena i socijalna zaštita (0.02%).

Tabela 17: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti preduzetnika u 2010 god. (u 000 €)

KD	Aktivnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodata vrijednost	Struktura
B	Vađenje ruda i kamena	662	232	430	0.7
C	Prerađivačka industrija	19 850	7 002	12 849	20.9
E	Snadbijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	582	124	457	0.7
F	Građevinarstvo	4 305	1 908	2 396	3.9
G	Trgovina na veliko i trgovina namalo; popravka motornih vozila i motocikala	50 329	40 336	9 993	16.3
H	Saobraćaj i skladištenje	4 096	3 038	1 058	1.7
I	Usluge smještaja i ishrane	47 933	22 264	25 669	41.8

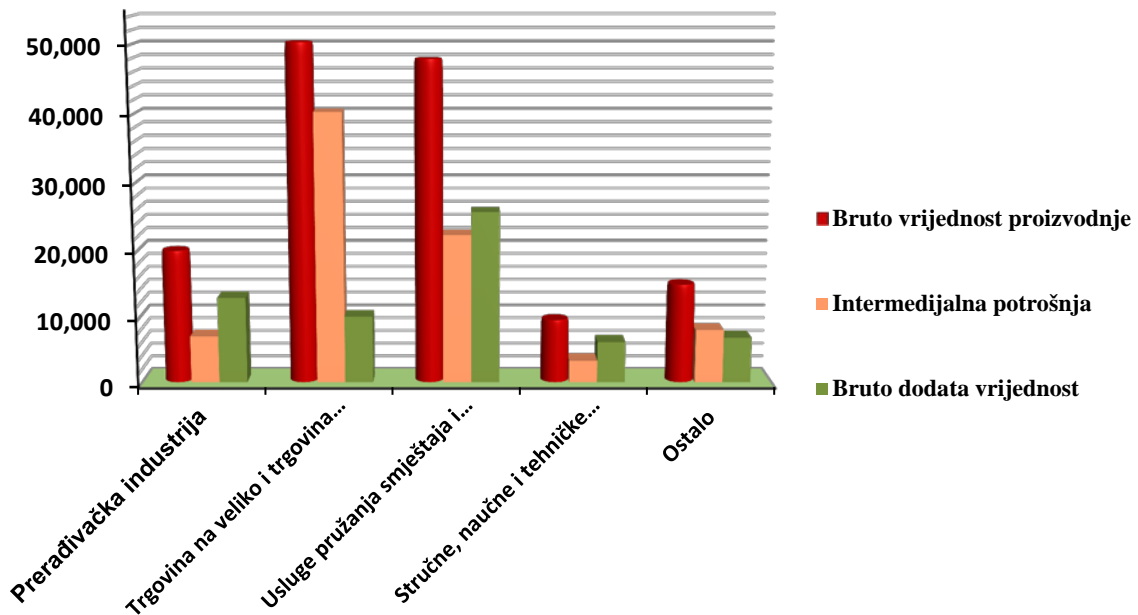
*Nijesu prikazani preduzetnici koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom, zbog posebnog načina obračuna sektora poljoprivrede na nivou Ekonomije kao cjeline.

J	Informisanje i komunikacije	71	53	18	0.0
L	Poslovanje nekretninama	176	62	114	0.2
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	9 436	3 303	6 133	10.0
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	449	157	292	0.5
P	Obrazovanje	166	58	108	0.2
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	853	376	477	0.8
S	Ostale uslužne djelatnosti	3 422	1 973	1 449	2.3
Ukupno		142 329	80 885	61 444	100.0

Najveće učešće u bruto dodatoj vrijednosti preduzetnika u 2010. godini imaju preduzetnici koji pripadaju aktivnosti Usluge smještaja i ishrane (41,8%) a najmanje preduzetnici u okviru aktivnosti Informisanje i komunikacije (0,03%).

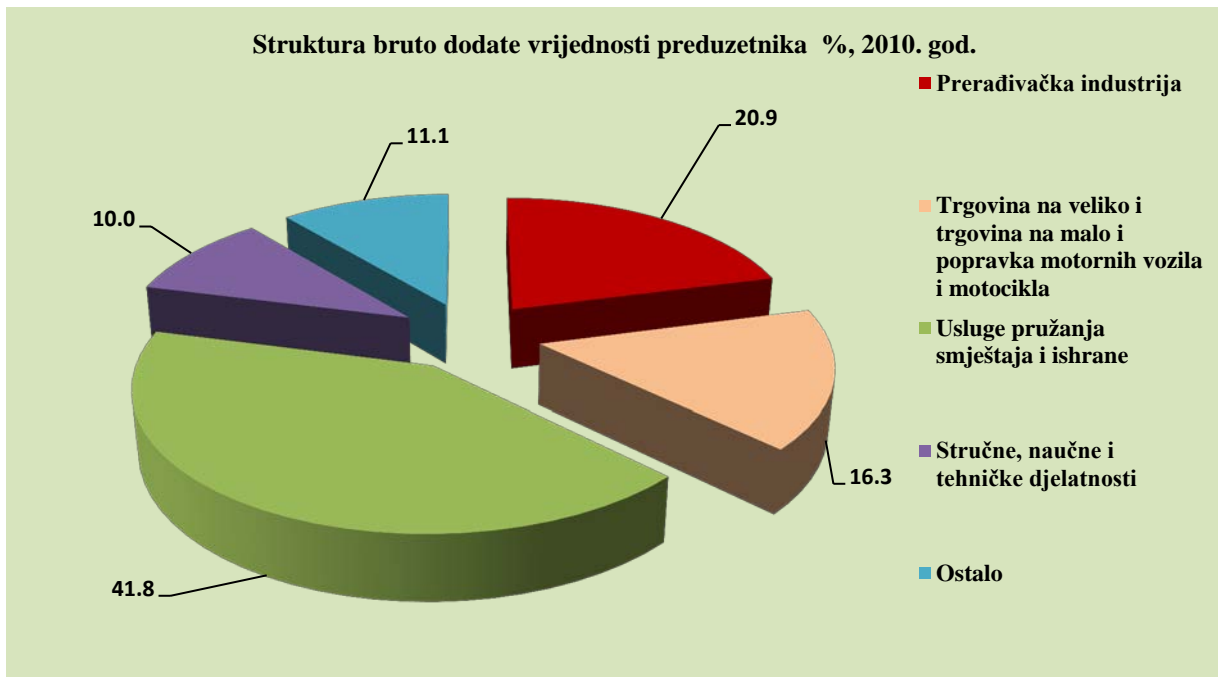
Grafikon 19

Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja i bruto dodata vrijednost preduzetnika u 2010. god. (u 000 €)

Na grafikonu br. 19 prikazani su bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja i bruto dodata vrijednost preduzetnika prema vrsti djelatnosti kojom se bave.

Grafikon 20

Na grafikonu br.20 prikazana je struktura bruto dodate vrijednosti preduzetnika prema aktivnosti kojom se bave.

Tabela 18: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti preduzetnika u 2011. god. (u 000 €)

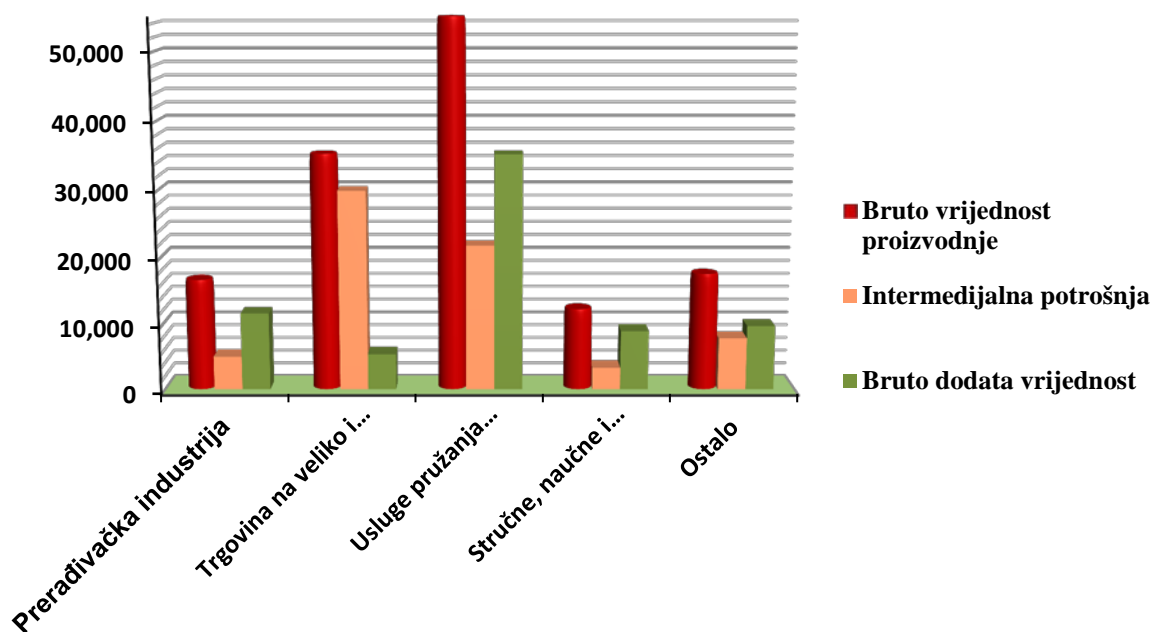
K D	Aktivnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Intermedijalna potrošnja	Bruto dodata vrijednost	Struktura
B	Vađenje ruda i kamena	178	86	92	0,1
C	Prerađivačka industrija	16 539	4 996	11 543	16,3
E	Snadbijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	0	0	0	0,0

F	Građevinarstvo	4 870	1 212	3 658	5,2
G	Trgovina na veliko i trgovina namalo;popravka motornih vozila i motocikala	35 230	29 871	5 359	7,6
H	Saobraćaj i skladištenje	5 859	3 893	1 966	2,8
I	Usluge smještaja i ishrane	56 936	21 734	35 202	49,8
J	Informisanje i komunikacije	74	27	47	0,1
L	Poslovanje nekretninama	124	39	85	0,1
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	12 159	3 269	8 890	12,5
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	443	124	319	0,5
P	Obrazovanje	75	32	43	0,1
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	7	2	5	0,0
R	Umjetnost,zabava i rekreacija	1 019	343	676	1,0
S	Ostale uslužne djelatnosti	4 802	2 041	2 761	3,9
Ukupno		138 315	67 669	70 646	100,0

U tabeli br.19 prikazani su bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti preduzetnika u 2011. god. Iz date tabele se vidi da najveće učešće u bruto dodatoj vrijednosti preduzetnika u 2011.god. imaju preduzetnici koji se bave aktivnošću Usluge smještaja i ishrane, a najmanje je učešće preduzetnika koji obavljaju aktivnost Zdravstvena i socijalna zaštita.

Grafikon 21

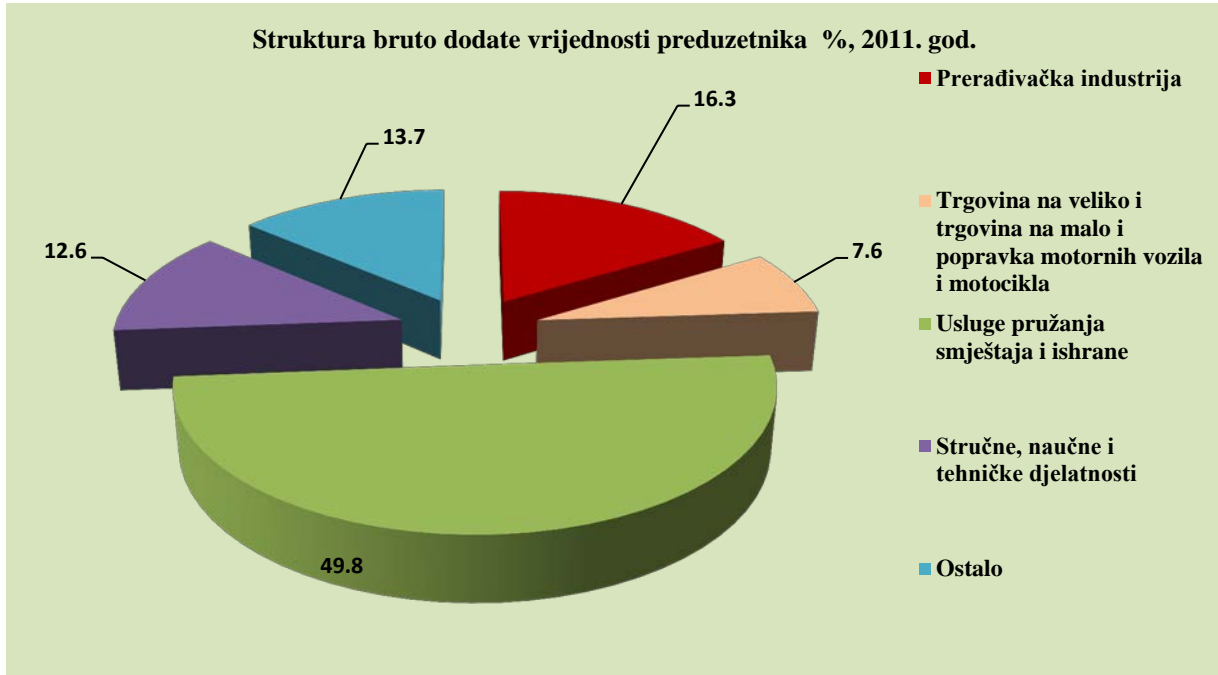
Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja i bruto dodata vrijednost preduzetnika u 2011.god. (u 000 €)

U 2011god. najveće učešće u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti preduzetnika imaju preduzetnici koji obavljaju aktivnost Usluge pružanja smještaja i ishrane (49,8%).

Grafikon 22

7.1. Račun proizvodnje sektora domaćinstava

Domaćinstava, koja se uglavnom smatraju potrošačkim jedinicama, ali takođe učestvuju i u proizvodnji dobara i usluga u okviru sektora domaćinstava teško je odvojiti od vlasnika, jer pored uloge u upravljanju i odgovornosti za proizvodnju, ima i ulogu radnika. Proizvodnja može biti tržišna ili za sopstvene potrebe (poljoprivredni proizvodi, prehrambeni proizvodi, obuća, odjeća, gradnja sopstvenih kuća, stambene usluge za ličnu potrošnju stanara u sopstvenim stanovima).

Na desnu stranu računa proizvodnje evidentira se:

- a) tržišna proizvodnja (uključuje output preduzetnika, poljoprivrednih proizvođača i prihode od turizma);

- b) proizvodnja za sopstvenu upotrebu (uključuje imputiranu stambenu rentu, vrijednost izvršenih građevinskih radova u individualnoj gradnji kao i autput, koji nakon prodaje na tržištu, ostane poljoprivrednim proizvođačima za finalnu potrošnju) i
- c) ostala netržišna proizvodnja (nije karakteristična za sektor domaćinstava).

Račun proizvodnje sektora domaćinstava za 2010. god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	323 698	P.1 Proizvodnja	832 497
		<i>P.11 Tržišna proizvodnja</i>	263 031
		<i>P.12 Proizvodnja za sopstvenu upotrebu</i>	569 467
B.1.g Bruto dodata vrijednost	508 800		
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i>	...		
B.1.n Neto dodata vrijednost			

Ravnotežna stavka u Računu je dodata vrijednost, koja može biti izražena u bruto i neto iznosu, u zavisnosti od toga da li se uključuje potrošnja fiksnog kapitala ili ne. U praksi se često koristi bruto dodata vrijednost zbog teškoća preciznog utvrđivanja vrijednosti potrošnje fiksnog kapitala (amortizacije).

Račun proizvodnje sektora domaćinstava za 2011.god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	343 076	P.1 Proizvodnja	906 084
		<i>P.11 Tržišna proizvodnja</i>	532 317
		<i>P.12 Proizvodnja za sopstvenu upotrebu</i>	373767
B.1.g Bruto dodata vrijednost	563 008		
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i>	...		
B.1.n Neto dodata vrijednost			

Proizvodnja za sopstvenu upotrebu je dobijena kao zbir imputirane rente, individualnog građevinarstva i procjena vrijednosti poljoprivredne proizvodnje za sopstvenu upotrebu (80% individualne proizvodnje).

U ovom trenutku nije moguće izdvojiti podatak o porezima i subvencijama na proizvodnju kao ni podatak o potrošnji osnovnih sredstava posebno za sektor domaćinstava pa samim tim račun proizvodnje nije potpun.

8. SEKTOR NEPROFITNIH INSTITUCIJA U SLUŽBI DOMAĆINSTAVA (S.15):

Neprofitne organizacije su pravna ili društvena lica, koja su osnovana radi proizvodnje roba ili pružanja usluga domaćinstvima, članovima domaćinstava (a ponekad i državi) po cijenama koje nijesu ekonomski značajne.

Uz to, smatra se da preduzeća u vlasništvu domaćinstava, po pravilu, prodaju svoje proizvode drugim institucionalnim jedinicama po ekonomski značajnim cijenama. Glavni izvor prihoda za ovaj sektor dolazi od doprinosa u naturi ili transfera od strane domaćinstava i drugih jedinica, uplata koje vrši država ili od prihoda od imovine.

Sektor neprofitnih institucija u službi domaćinstava (NPISD) obuhvata sindikate, profesionalna udruženja, političke partije, crkve i druga religiozna društva, kulturna, rekreaciona i neprofesionalna sportska udruženja, dobrotvorne organizacije itd.

Neprofitne institucije koje služe domaćinstvima obavljaju proizvodnju ili obezbjeđuju usluge, koje koriste njihovi članovi ili druga domaćinstva. Neprofitne institucije kao cilj nemaju ostvarivanje profita. One mogu da ostvaruju višak ili manjak u procesu proizvodnje, ali profit koji se ostvari neće se dijeliti, jer to proizilazi iz zakonske definicije ovih jedinica.

Zakon o Klasifikaciji djelatnosti ("Službeni list Crne Gore", br.18/11) propisuje osnovne definicije i pravila za ispravnu primjenu Klasifikacije djelatnosti 2010 koja je usklađena sa definicijama i pravilima za primjenu Statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti u Evropskoj Uniji – NACE Rev.2. Preklasifikacijom institucionalnih jedinica u skladu sa pomenutim zakonom, neprofitne institucije u službi domaćinstava se nisu mogli jasno izdvojiti kao poseban sektor pa je iz tog razloga bilo nemoguće prikazati račun proizvodnje ovog sektora za 2010 i 2011 godinu.

9. FINANSIJSKE USLUGE INDIREKTNO MJERENE (FISIM)

FISIM je skraćenica za usluge finansijskog posredovanja indirektno mjerene. Finansijski posrednici pružaju usluge za koje ne primaju eksplicitnu naknadu, već određuju različite kamatne stope zajmoprimcima i zajmodavcima. Niže kamatne stope se plaćaju zajmodavcima, a više se naplaćuju od zajmoprimaca. Razlika između aktivnih i pasivnih kamatnih stopa tj. viših kamata, koje banke naplaćuju na date zajmove i nižih, koje banke isplaćuju na osnovu primljenih depozita, se koristi za pokrivanje nastalih troškova i stvaranje poslovnog viška.

Ukupna vrijednost FISIM-a predstavlja prihod od finansijske imovine koji primaju finansijski posrednici, umanjen za isplaćene kamate isključujući prihod od investiranja sopstvenih fondova jer oni nijesu rezultat finansijskog posredovanja. Na strani upotrebe FISIM se prikazuje kao intermedijalna potrošnja drugih institucionalnih sektora, kao finalna potrošnja domaćinstava i kao izvoz nerezidentima.

Za obračun i raspodjelu FISIM-a koriste se sledeći podaci:

- depoziti, krediti i aktivne i pasivne kamatne stopepo sektorima – izvor su podaci monetarne statistike za čiju proizvodnju je odgovorna Centralna banka (link: http://www.cb-mn.org/index.php?mn1=statistika&mn2=monetarna_statistika);
- referentna kamatna stopa – ekspertska procjena i
- neto finansijski trošak – bilans uspjeha preduzeća.

Kod aktivnosti koje su tržišno orijentisane FISIM se raspoređuje na intermedijalnu potrošnju i smanjuje dodatu vrijednost. Zatim, kod aktivnosti sa netrižišnom proizvodnjom (Državna uprava) FISIM se raspoređuje na proizvodnju i intermedijalnu potrošnju i posledično bruto dodata vrijednost ostaje nepromijenjena. Obračunati FISIM na depozite sektoru domaćinstava u cjelini se alocira na Finalnu potrošnju domaćinstava (potrošna metoda). FISIM obračunat na kredite domaćinstvima se alocira na Finalnu potrošnju domaćinstava i intermedijalnu potrošnju na aktivnost: Aktivnosti u vezi sa nekretninama. FISIM obračunat za sektor države se alocira na proizvodnju (output) i intermedijalnu potrošnju u aktivnost: Državna uprava i odbrana i obavezno socijalno osiguranje. FISIM obračunat za finansijski sektor se raspoređuje u aktivnost: Finansijsko posredovanje, osim osiguranja i penzionih fondova. Obračunati FISIM

za nefinansijski sektor se raspoređuje u svim aktivnostima na osnovu strukture neto finansijskog troška. Podaci o neto finansijskom trošku su sastavni dio bilansa uspjeha preduzeća.

Tabela 19: FISIM raspoređen po korisnicima (u 000 €), 2010-2011god.

Korisnici	2010	2011
Nefinansijski sektor	61 637	56 119
Finansijski sektor	1 736	1 734
Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	3 745	4 406
Aktivnosti u vezi sa nekretninama	15 614	15 371
Finalna potrošnja domaćinstava	30 569	37 164

Tabela 20: FISIM raspoređen po aktivnostima (u 000 €), 2010god.

KD	Aktivnosti	Bruto dodata vrijednost				FISIM
		Sektor domaćinstava	Sektor države	Finansijski sektor	Nefinansijski sektor	
B	Vadenje ruda i kamena				-2 761	-2 761
C	Prerađivačka industrija				-17 116	-17 116
D	Snadbijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom				-2 598	-2 598
E	Snadbijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti				-467	-467
F	Građevinarstvo				-6 169	-6 169
G	Trgovina na veliko i malo; popravka motornih vozila i motocikala				-14 767	-14 767
H	Saobraćaj i skladištenje				-1 636	-1 636
I	Usluge smještaja i ishrane				-3 416	-3 416
J	Informisanje i komunikacije				-2 618	-2 618
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja			- 1 736		- 1 736
L	Poslovanje nekretninama	-15 614				-15 614
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti				-4 199	-4 199
N	Administrativne i pomoćne djelatnosti				-427	-427
O	Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje		0			
P	Obrazovanje				-126	-126
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita				-247	-247
R	Umjetnost, zabava i rekreacija				-310	-310
S	Ostale uslužne djelatnosti				-69	-69
	Ukupno	-15 614	0	- 1 736	-61 636	-78 986

Tabela 21: FISIM raspoređen po aktivnostima (u 000 €), 2011god.

KD	Aktivnosti	Bruto dodata vrijednost				FISIM
		Sektor domaćinstava	Sektor države	Finansijski sektor	Nefinansijski sektor	
B	Vađenje ruda i kamena				-3 350	-3 350
C	Prerađivačka industrija				-13 426	-13 426
D	Snadbijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom				-2 887	-2 887
E	Snadbijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti				-557	-557
F	Građevinarstvo				-4 780	-4 780
G	Trgovina na veliko i malo; popravka motornih vozila i motocikala				-14 171	-14 171
H	Saobraćaj i skladištenje				-3 015	-3 015
I	Usluge smještaja i ishrane				-5 732	-5 732
J	Informisanje i komunikacije				-3 535	-3 535
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja			-1 734		-1 734
L	Poslovanje nekretninama	-15 371				-15 371
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti				-3 391	-3 391
N	Administrativne i pomoćne djelatnosti				-266	-266
O	Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje		0			
P	Obrazovanje				-293	-293
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita				-249	-249
R	Umjetnost, zabava i rekreacija				-251	-251
S	Ostale uslužne djelatnosti				-216	-216
	Ukupno	-15 371	0	-1 733	-56 119	-73 224

10. RAČUN PROIZVODNJE ZA UKUPNU EKONOMIJU CRNE GORE

Račun proizvodnje je prvi u nizu računa u sistemu koji se sastavlja za institucionalne jedinice, sektore i ekonomiju u cjelinu. Računi proizvodnje sastavljaju se kako za preduzeća i industrijske grane, tako i za institucionalne jedinice i sektore. Proizvodnja se nejjednostavnije može objasniti kao ekonomska aktivnost u kojoj proizvođači koriste inpute u cilju stvaranja autputa. Za ukupnu ekonomiju račun proizvodnje se formira sumiranjem računa proizvodnje svih rezidentnih institucionalnih jedinica koje čine institucionalne sektore. Za institucionalne sektore bilansna stavka je bruto dodata vrijednost, a za ekonomiju kao cjelinu bruto domaći proizvod.

Račun proizvodnje sektora za ukupnu ekonomiju, za 2010. god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	2 572 586	P.1 Proizvodnja	5 159 823
		D.21 Porezi na proizvode.....	555 653
		<i>D.211 Porezi na dodatu vrijednost (PDV).....</i>	<i>366 727</i>
		<i>D.212 Porezi i dažbine na uvoz isključujući PDV .....</i>	<i>50 811</i>
		<i>D.214 Porezi na proizvode isključujući PDV i na poreze na uvoz .....</i>	<i>138 115</i>
		D.31 Subvencije na proizvode.....(-)	39 035
B.1.g Bruto domaći proizvod	3 103 855		
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i>	-		
B.1.n Neto domaći proizvod	-		

Broj institucionalnih jedinica po sektorima za 2010. god. iznosi: nefinansijski sektor 16 367 insitucionalnih jedinica, finansijskom sektoru pripada 50, sektoru države 160, sektoru domaćinstava 9 71

Tabela 22: Učešće broja institucionalnih jedinica pojedinih sektora u ukupnom broju institucionalnih jedinica za 2010. god.

Institucionalni sektori	Učešće institucionalnih jedinica sektora u ukupnom broju
Nefinansijski sektor	62.3
Finansijski sektor	0.2
Sektor države	0.6
Sektor domaćinstava ³	36.9
Ukupno:	100.0

³Preduzetnici, jer se obračun bruto dodate vrijednosti poljoprivrednih domaćinstava i domaćinstava koja se bave pružanjem usluga u turizmu vrši procjenom na osnovu količinskih podataka iz statistike poljoprivrede i turizma i podataka statistike cijena.

Račun proizvodnje sektora za ukupnu ekonomiju, za 2011. god. (u 000 €)

Upotreba	Izvori
P.2 Intermedijalna potrošnja 2 534 946	P.1 Proizvodnja 5 239 614
	D.21 Porezi na proizvode 574 792
	<i>D.211 Porezi na dodatu vrijednost</i>
	<i>(PDV)</i> 389 097
	<i>D.212 Porezi i dažbine na uvoz isključujući PDV</i>
	.....45 328
	<i>D.214 Porezi na proizvode isključujući PDV i na</i>
	<i>poreze na uvoz</i> 140 367
	D.31 Subvencije na proizvode ..... (-) 45 400
B.1.g Bruto domaći proizvod 3 234 060	
<i>K.1 Potrošnja osnovnih sredstava</i> ...	
B.1.n Neto dodata vrijednost	

Broj institucionalnih jedinica po sektorima za 2011. god. iznosi: nefinansijski sektor 16 828 institucionalnih jedinica, Finansijskom sektoru pripada 47, Sektoru države 164, Sektoru domaćinstava 9586.

Tabela 23: Učešće broja institucionalnih jedinica pojedinih sektora u ukupnom broju institucionalnih jedinica za 2011. god.

Institucionalni sektori	Učešće institucionalnih jedinica sektora u ukupnom broju
Nefinansijski sektor	63.2
Finansijski sektor	0.2
Sektor države	0.6
Sektor domaćinstava	36.0
Ukupno:	100.0

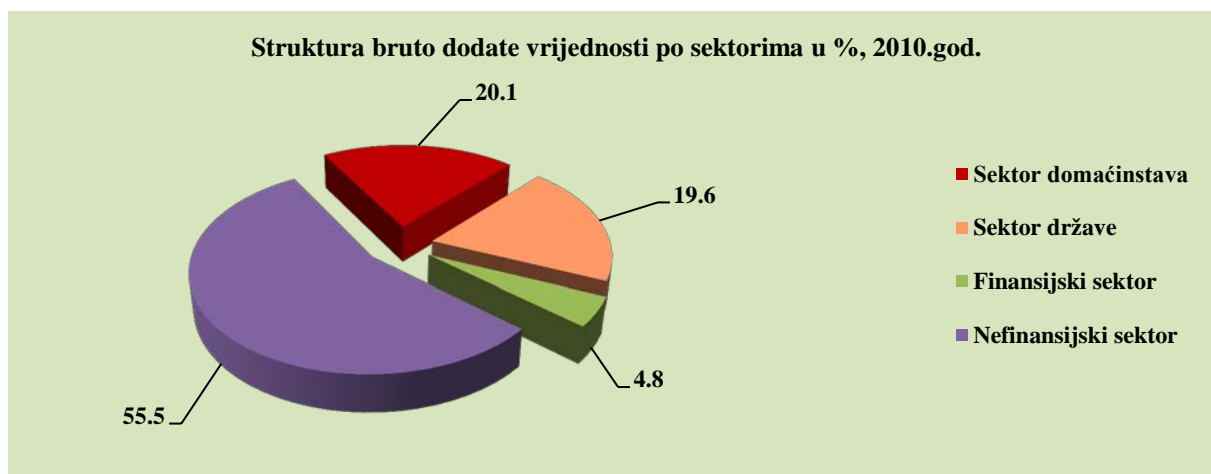
U sledećoj tabeli prikazuje se bruto dodata vrijednost sva četiri sektora (nefinansijski, finansijski, sektor države i sektor domaćinstava) prema aktivnostima za 2010. godinu.

Tabela 24: Bruto dodate vrijednosti pojedinih sektora prema aktivnostima za 2010. god. (u 000 €)

KD	Aktivnosti	Institucionalni sektori				
		Nefinansijski	Finansijski	Država	Domaćinstva	Ukupna ekonomija
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	21 431			218 064	239 495
B	Vađenje ruda i kamena	37 145			557	37 702
C	Prerađivačka industrija	135 831			8 681	144 512
D	Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	143 115			...	143 115
E	Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	56 417			304	56 721
F	Građevinarstvo	131 419			20 485	151 904
G	Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala	339 907			8 863	348 770
H	Saobraćaj i skladištenje	143 604			1 311	144 915
I	Usluge smještaja i ishrane	89 276			65 145	154 425
J	Informisanje i komunikacije	176 570			44	176 614
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	...	124 515		...	124 515
L	Poslovanje nekretninama	8 429			175 176	183 605
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	65 964			6 773	72 737
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	24 725			334	25 059
O	Državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	...		255 073	...	255 073
P	Obrazovanje	9 021		129 735	121	138 877
Q	Zdravstvo i socijalna zaštita	17 786		117 800	3	135 589
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	31 177		7 934	599	39 710
S	Ostale uslužne djelatnosti	11 559			2 340	13 899
Bruto dodata vrijednost		1 443 376	124 515	510 542	508 800	2 587 237
Porezi minus sub. na proizvode						516 618
Bruto domaći proizvod						3 103 855

U nefinansijskom sektoru, koji ujedno ima i najveće učešće u bruto dodatoj vrijednosti, najveći udio ima aktivnost Trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila i motocikala, dok najmanje učešće ima Poslovanje nekretninama i Obrazovanje. U sektoru Domaćinstava, drugom po veličini bruto dodate vrijednosti, najveće učešće ima aktivnost Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo a najmanje aktivnost Informisanje i komunikacije i Zdravstvena i socijalna zaštita.

Grafikon 23

Najveće učešće bruto dodate vrijednosti u bruto domaćem proizvodu Crne Gore za 2010.god. ima nefinansijski sektor u iznosu 55.5%, sektor domaćinstava učestvuje sa 20.1%, sektor države sa 19.6%, finansijski sektor 4.8%.

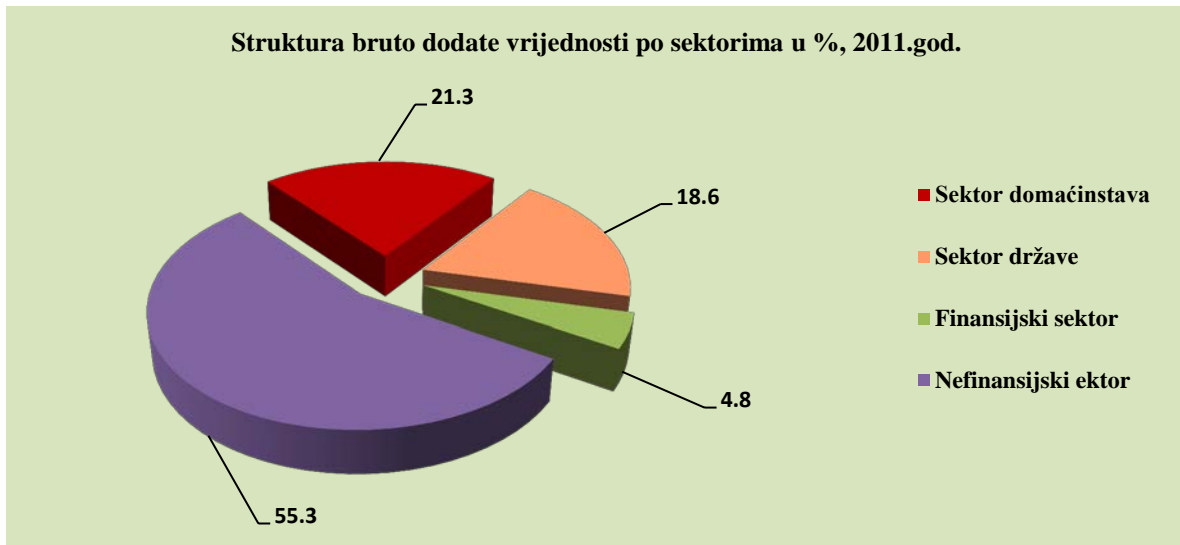
Tabela 25: Bruto dodate vrijednosti pojedinih sektora prema aktivnostima za 2011. god. (u 000 €)

KD	Aktivnosti	Institucionalni sektori				Ukupna ekonomija
		Nefinansijski	Finansijski	Država	Domaćinstva	
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	45 188			211 538	256 726
B	Vađenje ruda i kamena	35 633			92	35 725
C	Prerađivačka industrija	150 992			11 543	162 535
D	Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	103 148			...	103 148
E	Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	67 230			...	67 230
F	Građevinarstvo	125 014			33 066	158 080
G	Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala	386 327			5 359	391 686
H	Saobraćaj i skladištenje	148 914			1 966	150 880
I	Usluge smještaja i ishrane	84 538			76 632	161 170
J	Informisanje i komunikacije	164 911			46	164 957
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	...	131 839		...	131 839
L	Poslovanje nekretninama	9 805			210 070	219 875
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	79 286			8 889	88 175
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	26 435			320	26 755
O	Državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	...		255 517	...	255 517
P	Obrazovanje	10 699		128 528	44	139 271

Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	19 300		112 348	5	131 653
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	30 692		8 442	675	39 809
S	Ostale uslužne djelatnosti	16 876			2761	19 637
Bruto dodata vrijednost		1 504 987	131 839	504 835	563 006	2 704 668
Porezi minus sub. na proizvode						529 392
Bruto domaći proizvod						3 234 060

U 2011 god., kao i u 2010 god., najveće učešće ima nefinansijski sektor a u njemu najveći udio ima aktivnost Trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila i motocikala dok je najmanje učešće sektora Obrazovanje i Poslovanje nekretninama. Finansijski sektor ima najmanje učešće u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti.

Grafikon 24

U bruto domaćem proizvodu Crne Gore u 2011. god. najveće učešće ima nefinansijski sektor u iznosu 55.3%. Sektor domaćinstava učestvuje sa 21.3%, sektor države sa 18.6%, finansijski sektor 4.8 %.

PRILOG 1:*Račun proizvodnje sektora za ukupnu ekonomiju, za 2010 god. (u 000 €)*

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	2 572 586	P.1 Proizvodnja	5 159 823
		D.2 Porezi na proizvodnju	555 653
		D.3 Subvencije na proizvodnju	(-) 39 035
B.1.g Bruto domaći proizvod	3 103 855		

Račun proizvodnje nefinansijskog sektora za 2010 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	1 930 587	P.1 Proizvodnja	3 373 965
B.1.g Bruto dodata vrijednost	1 443 378		

Račun proizvodnje finansijskog sektora za 2010 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	70 836	P.1 Proizvodnja	195 351
B.1.g Bruto dodata vrijednost	124 515		

Račun proizvodnje sektora države za 2010 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	247 466	P.1 Proizvodnja	758 008
B.1.g Bruto dodata vrijednost	510 543		

Račun proizvodnje sektora domaćinstava za 2010 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	323 698	P.1 Proizvodnja	832 498
		P.11 Tržišna proizvodnja	263 031
		P.12 Proizvodnja za sopstvenu upotrebu	569 467
B.1.g Bruto dodata vrijednost	508 800		

Račun proizvodnje za ukupnu ekonomiju, za 2010 god. (u 000 €)

Upotreba			Izvori		
1 930 587	Intermedijalna potrošnja	Nefinansijski sektor	Nefinansijski sektor	Output	3 373 965
70 836		Finansijski sektor	Finansijski sektor		195 351
247 466		Sektor države	Sektor države		758 008
323 698		Sektor domaćinstava	Sektor domaćinstava		832 498
1 443 378	Bruto dodata vrijednost	Nefinansijski sektor			
124 515		Finansijski sektor			
510 543		Sektor države			
508 800		Sektor domaćinstava			
2 587 237		Bruto dodata vrijednost ekonomije			
516 618		Porezi minus subvencije na proizvode			
3 103 855		Bruto domaći proizvod, tekuće cijene			

Struktura outputa, intermedijalne potrošnje i bruto dodate vrijednosti pojedinih sektora u ukupnoj ekonomiji, za 2010 god.

Upotreba			Izvori		
75.0	Intermedijalna potrošnja	Nefinansijski sektor	Nefinansijski sektor	Output	65.4
2.8		Finansijski sektor	Finansijski sektor		3.8
9.6		Sektor države	Sektor države		14.7
12.6		Sektor domaćinstava	Sektor domaćinstava		16.1
55.8	Bruto dodata vrijednost	Nefinansijski sektor			
4.8		Finansijski sektor			
19.7		Sektor države			
19.7		Sektor domaćinstava			
100.0		Bruto dodata vrijednost ekonomije			

Struktura outputa, intermedijalne potrošnje i učešće bruto dodate vrijednosti pojedinih sektora u bruto domaćem proizvodu, za 2010 god.

Upotreba			Izvori		
75.0	Intermedijalna potrošnja	Nefinansijski sektor	Nefinansijski sektor	Output	65.4
2.8		Finansijski sektor	Finansijski sektor		3.8
9.6		Sektor države	Sektor države		14.7
12.6		Sektor domaćinstava	Sektor domaćinstava		16.1
46.5	Bruto dodata vrijednost	Nefinansijski sektor			
4.0		Finansijski sektor			
16.4		Sektor države			
16.4		Sektor domaćinstava			
83.4		Bruto dodata vrijednost ekonomije			
16.6		Porezi minus subvencije na proizvode			
100.0		Bruto domaći proizvod			

PRILOG 2:*Račun proizvodnje sektora za ukupnu ekonomiju, za 2011 god. (u 000 €)*

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	2 534 946	P.1 Proizvodnja	5 239 614
		D.2 Porezi na proizvodnju	574 793
		D.3 Subvencije na proizvodnju	(-) 45 400
B.1.g Bruto domaći proizvod	3 234 060		

Račun proizvodnje nefinansijskog sektora za 2011. god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	1 892 600	P.1 Proizvodnja	3 397 587
B.1.g Bruto dodata vrijednost	1 504 987		

Račun proizvodnje finansijskog sektora za 2011 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	64 713	P.1 Proizvodnja	196 551
B.1.g Bruto dodata vrijednost	131 839		

Račun proizvodnje sektora države za 2011 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	234 557	P.1 Proizvodnja	739 393
B.1.g Bruto dodata vrijednost	504 836		

Račun proizvodnje sektora domaćinstava za 2011 god. (u 000 €)

Upotreba		Izvori	
P.2 Intermedijalna potrošnja	343 076	P.1 Proizvodnja	906 084
		P.11 Tržišna proizvodnja	532 317
		P.12 Proizvodnja za sopstvenu upotrebu	373 767
B.1.g Bruto dodata vrijednost	563 008		

Račun proizvodnje za ukupnu ekonomiju, za 2011. god.(u 000 €)

Upotreba			Izvori		
1 892 600	Intermedijalna potrošnja	Nefinansijski sektor	Nefinansijski sektor	Output	3 397 587
64 713		Finansijski sektor	Finansijski sektor		196 551
234 557		Sektor države	Sektor države		739 393
343 076		Sektor domaćinstava	Sektor domaćinstava		906 084
1 504 987	Bruto dodata vrijednost	Nefinansijski sektor			
131 839		Finansijski sektor			
504 836		Sektor države			
563 008		Sektor domaćinstava			
2 704 668		Bruto dodata vrijednost ekonomije			
529 392		Porezi minus subvencije na proizvode			
3 234 062		Bruto domaći proizvod, tekuće cijene			

Struktura outputa, intermedijalne potrošnje i bruto dodate vrijednosti pojedinih sektora u ukupnoj ekonomiji, za 2011. god.

Upotreba		Izvori			
74,7	Intermedijalna potrošnja	Nefinansijski sektor	Nefinansijski sektor	Output	64,8
2,5		Finansijski sektor	Finansijski sektor		3,7
9,3		Sektor države	Sektor države		14,2
13,5		Sektor domaćinstava	Sektor domaćinstava		17,3
55,6	Bruto dodata vrijednost	Nefinansijski sektor			
4,9		Finansijski sektor			
18,7		Sektor države			
20,8		Sektor domaćinstava			
100,0		Bruto dodata vrijednost ekonomije			

Struktura outputa, intermedijalne potrošnje i učešće bruto dodate vrijednosti pojedinih sektora u bruto domaćem proizvodu, za 2011. god.

Upotreba		Izvori			
74,7	Intermedijalna potrošnja	Nefinansijski sektor	Nefinansijski sektor	Output	64,8
2,5		Finansijski sektor	Finansijski sektor		3,7
9,3		Sektor države	Sektor države		14,2
13,5		Sektor domaćinstava	Sektor domaćinstava		17,3
			NPISD		
46,5	Bruto dodata vrijednost	Nefinansijski sektor			
4,1		Finansijski sektor			
15,6		Sektor države			
17,4		Sektor domaćinstava			
83,6		Bruto dodata vrijednost ekonomije			
16,4		Porezi minus subvencije na proizvode			
100,0		Bruto domaći proizvod			

PREGLED TABELA:

Tabela 1: Prikaz povezanosti računa i sektora.....	15
Tabela 2: Broj institucionalnih jedinica nefinansijskog sektora za 2010 i 2011 god.	26
Tabela 3: Forma bilansa uspjeha za 2011 god.....	27
Tabela 4: Forma statističkog aneksa za 2011. god.	28
Tabela 5: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti nefinansijskog sektora za 2010. god. prema KD, (u 000 €)	29
Tabela 6: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednostinefinansijskog sektora za 2011. god. prema KD, (u 000 €).	30
Tabela 7: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednostinefinansijskog sektora za 2010. god. prema KD, (u 000 €).	31
Tabela 8: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti nefinansijskog sektora za 2011. god. prema KD, (u 000 €)	32
Tabela 9: Broj i struktura institucionalnih jedinica finansijskog sektora za 2010 god. po oblastima KD-a.....	37
Tabela 10: Broj i struktura institucionalnih jedinica finansijskog sektora za 2011 god. po oblastima KD-a.....	38
Tabela 11: Broj institucionalnih jedinica sektora države za 2010 i 2011 god.....	41
Tabela 12: Bruto dodata vrijednost sektora države za 2010 god. prema KD, (u 000 €)	42
Tabela 13: Bruto dodata vrijednost sektora države za 2011god. prema KD,(u 000 €)	43
Tabela 14: Kategorije potrošnje sektora države za 2010 i 2011god. (u 000 €).....	44
Tabela 15: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti sektora domaćinstava u 2010god. (u 000 €).....	49
Tabela 16: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti sektora domaćinstava u 2011. god. (u 000 €).....	50
Tabela 17: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti preduzetnika u 2010 god. (u 000 €)	53
Tabela 18: Bruto vrijednost proizvodnje, intermedijalna potrošnja, bruto dodata vrijednost i struktura bruto dodate vrijednosti preduzetnika u 2011. god. (u 000 €)	55
Tabela 21: FISIM raspoređen po korisnicima (u 000 €), 2010-2011god.	62
Tabela 22: FISIM raspoređen po aktivnostima (u 000 €), 2010god.....	62
Tabela 23: FISIM raspoređen po aktivnostima (u 000 €), 2011god.....	63
Tabela 24: Učešće broja institucionalnih jedinica pojedinih sektora u ukupnom broju institucionalnih jedinica za 2010. god.	64
Tabela 25: Učešće broja institucionalnih jedinica pojedinih sektora u ukupnom broju institucionalnih jedinica za 2011. god.	65
Tabela 26: Bruto dodate vrijednosti pojedinih sektora prema aktivnostima za 2010. god. (u 000 €).....	66
Tabela 27: Bruto dodate vrijednosti pojedinih sektora prema aktivnostima za 2011. god. (u 000 €).....	67

PREGLED GRAFIKONA:

Grafikon 1: Institucionalne jedinice i sektori u skladu sa ESA'95 metodologijom.....	10
Grafikon 2: Podjela prema tipu proizvođača, osnovnim aktivnostima i funkcijama	12
Grafikon3:Matrični prikaz institucionalnih jedinica i sektora.....	13
Grafikon 4: Algoritamski prikaz sektorizacije institucionalnih jedinica: Drvo za razvrstavanje institucionalnih jedinica u institucionalne sektore.....	14
Grafikon 5.....	31
Grafikon 6.....	32
Grafikon 7.....	33
Grafikon 8.....	33
Grafikon 9.....	34
Grafikon 10.....	34
Grafikon 11.....	37
Grafikon 12.....	38
Grafikon 13.....	43
Grafikon 14.....	44
Grafikon 15.....	49
Grafikon 16.....	50
Grafikon 17.....	51
Grafikon 18.....	51
Grafikon 19.....	54
Grafikon 20.....	55
Grafikon 21.....	56
Grafikon 22.....	57
Grafikon 27.....	67
Grafikon 28.....	68